

Διαχρονικές Υφές |

| Timeless Textures

Ω
Ο
Ρ
Ω
Τ

Ο Διάλογος των Ιωαννίνων

Διαχρονικές Υφές | Timeless Textures

Ο Διάλογος των Ιωαννίνων

Διαχρονικές Υφές | Timeless Textures

Ο Διάλογος των Ιωαννίνων

Θωμάς Μπέγκας

Δήμαρχος Ιωαννίνων

Η έκθεση «Διαχρονικές Υφές» αποτελεί ένα ξεχωριστό πολιτιστικό γεγονός για τα Ιωάννινα, καθώς φέρνει σε δημιουργικό διάλογο την παράδοση με τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση.

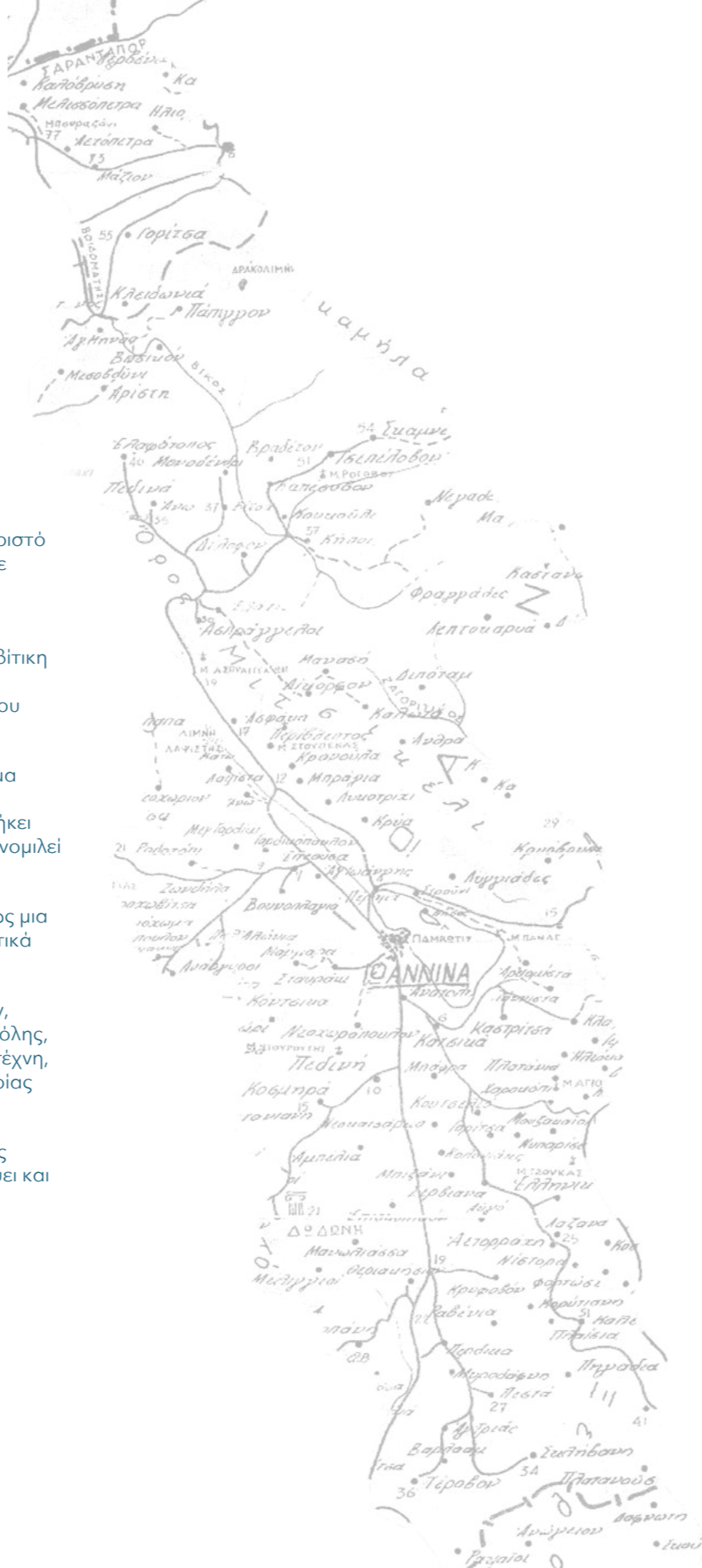
Η παραδοσιακή ηπειρώτικη και η πασίγνωστη μετσοβίτικη υφαντική δεν παρουσιάζονται εδώ ως μουσειακά απολιθώματα, αλλά ως ζωντανές πηγές έμπνευσης που συνεχίζουν να γεννούν νέες ιδέες και μορφές.

Μέσα από το έργο 21 σύγχρονων εικαστικών, γνώριμα μοτίβα, υλικά και τεχνικές μετασχηματίζονται, αποδεικνύοντας ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν ανήκει αποκλειστικά στο παρελθόν, αλλά εξελίσσεται και συνομιλεί ουσιαστικά με το παρόν και το μέλλον.

Η έκθεση καλεί τον επισκέπτη να δει την παράδοση ως μια ανοιχτή διαδικασία δημιουργίας και όχι ως κάτι οριστικά ολοκληρωμένο.

Η φιλοξενία της έκθεσης στην Πινακοθήκη Ιωαννίνων, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για τα Ελευθέρια της πόλης, υπογραμμίζει τη βαθιά σχέση των Ιωαννίνων με την τέχνη, τη χειροτεχνία και τη δημιουργική συνέχεια της ιστορίας τους.

Για τον Δήμο Ιωαννιτών, η διατήρηση της παράδοσης περνά μέσα από τη σύγχρονη ματιά που τη ζωντανεύει και τη μεταφέρει στις επόμενες γενιές.

Μηνάς Η. Πασχόπουλος

Αντιδήμαρχος Πολιτισμού,
Πολιτιστικών Θεσμών και Εκδηλώσεων

Πρόλογος

Η έκθεση «Διαχρονικές Υφές» αποτελεί ένα πολιτιστικό ταξίδι στον χρόνο και τον χώρο, ένα νήμα που ξεκινά από την παράδοση και φτάνει στη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία, συνδέοντας τόπους, ανθρώπους και μνήμες μέσα από την υφαντική τέχνη. Πρόκειται για μια έκθεση που δεν παρουσιάζει απλώς αντικείμενα, αλλά αφηγείται ιστορίες· ιστορίες καθημερινής ζωής, μόχθου, αισθητικής και δημιουργικότητας.

Η διαδρομή της έκθεσης ξεκίνησε από τη Θεσσαλονίκη, με υφαντά από την Ουρανούπολη και το Παλαιοχώρι, περιοχές όπου η υφαντική υπήρξε αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Στη συνέχεια, στη Λάρισα, τα θεσσαλικά υφαντά ανέδειξαν τον πλούτο των μοτίβων και των τεχνικών ενός άλλου γεωγραφικού και πολιτισμικού τοπίου. Σήμερα, η έκθεση εμπλουτίζεται ουσιαστικά με ηπειρώτικα υφαντά, φέρνοντας στο προσκήνιο την ιδιαίτερη ταυτότητα της Ηπείρου: τη λιπτότητα, τη δύναμη των υλικών, τη βαθιά σχέση με το φυσικό περιβάλλον και τη συμβολική γλώσσα των σχεδίων.

Η υφαντική τέχνη στην Ήπειρο υπήρξε επί αιώνες φορέας γνώσης και μνήμης, μια τέχνη που μεταδιδόταν από γενιά σε γενιά και αποτύπωνε κοινωνικές δομές, έθιμα και προσωπικές αφηγήσεις. Δεν αποτελεί απλώς μια παραδοσιακή χειροτεχνική πρακτική, αλλά έναν ζωντανό πυρήνα ταυτότητας και συλλογικής εμπειρίας. Από τα ορεινά χωριά έως τα αστικά κέντρα, ο αργαλειός λειτούργησε ως χώρος δημιουργίας, καθημερινής ανάγκης και καλλιτεχνικής έκφρασης, αποτυπώνοντας με μοναδικό τρόπο τις κοινωνικές συνθήκες, τα ήθη και την αισθητική του τόπου.

Στην έκθεση «Διαχρονικές Υφές», τα παραδοσιακά υφαντά συνομιλούν δημιουργικά με σύγχρονα έργα καλλιτεχνών, οι οποίοι αντλούν έμπνευση από τις τεχνικές, τα μοτίβα και τον συμβολισμό τους, επαναπροσδιορίζοντας την υφαντική ως ένα ζωντανό και επίκαιρο καλλιτεχνικό μέσο.

Η συνύπαρξη παλαιών και σύγχρονων έργων αναδεικνύει τη συνέχεια και τη μεταμόρφωση της τέχνης του υφαντού, αποδεικνύοντας ότι η παράδοση δεν αποτελεί ένα κλειστό κεφάλαιο του παρελθόντος, αλλά ένα δυναμικό πεδίο διαλόγου και δημιουργίας. Παράλληλα, η έκθεση λειτουργεί ως φόρος τιμής στις ανώνυμες υφάντριες, των οποίων η δεξιοτεχνία, η επιμονή και η αισθητική ευαισθησία διαμόρφωσαν ένα πολύτιμο πολιτιστικό απόθεμα.

Ως Δήμος, στηρίζουμε με συνέπεια δράσεις που αναδεικνύουν την πολιτιστική μας κληρονομιά και ενθαρρύνουν τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση. Η φιλοξενία της έκθεσης «Διαχρονικές Υφές» αποτελεί για εμάς ιδιαίτερη τιμή, αλλά και μια ευκαιρία να επανασυνδεθούμε με τις ρίζες μας, να τις κατανοήσουμε βαθύτερα και να τις μεταφέρουμε δημιουργικά στο παρόν και το μέλλον.

Ευχόμαστε η έκθεση αυτή να αποτελέσει πηγή γνώσης, συγκίνησης και έμπνευσης για όλους τους επισκέπτες και να συμβάλει ουσιαστικά στη διατήρηση και τη διαρκή ανανέωση της υφαντικής τέχνης στον τόπο μας.

Βάσω Πεκλάρη

Φόρμα με υφαντό χαλκό, 1995

Υφαντική τεχνική με μεταλλικά νήματα χαλκού
47,5 x 39 εκ

Το έργο «Φόρμα με υφαντό χαλκό» αποτελεί μία σύγχρονη εικαστική προσέγγιση της Βάσως Πεκλάρη, η οποία αναδεικνύει την παραδοσιακή υφαντική τέχνη συνδυάζοντας την ιδιαιτερότητα των μεταλλικών νημάτων χαλκού με την ευαισθησία του αργαλειού, δημιουργώντας μια φόρμα που ισορροπεί ανάμεσα στη χειροτεχνία και τη σύγχρονη γλυπτική, αναδεικνύοντας την υλικότητα και την υφή ως βασικά στοιχεία της εικαστικής εμπειρίας.

ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δήμαρχος
Θωμάς Μπέγκας

Αντιδήμαρχος Πολιτισμού, Πολιτιστικών Θεσμών και Εκδηλώσεων
Μηνάς Η. Πασχόπουλος, Καθηγητής Ιατρικής

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ευάγγελος Γκόκας, Καθηγητής Σχολής Καλών Τεχνών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
Κοσμήτορας

Ιωάννης Κόκκαλης, Επίκουρος Καθηγητής Γλυπτικής Σχολής Καλών Τεχνών
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΜΕΚΕΙΟ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟ

Διοικητικό Συμβούλιο

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κλεοπάτρα Εξάρχου, Αναπληρώτρια Διευθύντρια Πολιτιστικών Θεσμών,
Εκδηλώσεων και Πολιτισμού, Αρχαιολόγος

Ελευθερία Ζώη, Συντηρητής Έργων Τέχνης

Μενέλαος Παπαδόπουλος, Συντηρητής έργων τέχνης

Νίκη Καλογεροπούλου, Μουσειογράφος - Σχεδιάστρια Εκθέσεων

Χρήστος Γιαννούλας, Τεχνική Υποστήριξη & Φύλαξη

ΕΚΘΕΣΗ

Σύλληψη - Ιδέα
Κατερίνα Απ. Βέλλιου

Επιμέλεια - Οργάνωση
Κατερίνα Απ. Βέλλιου
Βασίλης Αγ. Καραμπάτσας

Γενική Εποπτεία & Συντονισμός
Βασίλης Αγ. Καραμπάτσας

Σχεδιασμός Οπτικής Ταυτότητας
Κατερίνα Απ. Βέλλιου

Γραφιστική Επιμέλεια & Προσαρμογή Εφαρμογών
Κατερίνα Γιαννίτση

Documentary Video (2024)
Καλλιγραφένια Παλαιοχωρίου - Ταπητουργία Πύργου [Ουρανούπολη]
Νίκος Καλημέρης

η έκθεση τελεί υπό την αιγίδα της Σχολής Καλών Τεχνών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Εκδότης
Δήμος Ιωαννιτών

Σχεδιασμός
Κατερίνα Απ. Βέλλιου

Γραφιστική Επιμέλεια & Σελιδοποίηση
Κατερίνα Γιαννίτση

Επιμέλεια
Κατερίνα Απ. Βέλλιου
Βασίλης Αγ. Καραμπάτσας

Φωτογράφιση
Frameline Productions
Κωνσταντίνος Μάρκου
Παναγιώτης Τσαμητρόπουλος

© Δήμος Ιωαννιτών
© Έργα: οι κάτοχοι
© Κείμενα: οι συγγραφείς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΑ

10 - 13

Εισαγωγικό Σημείωμα

Κατερίνα Απ. Βέλλιου, Εικαστικός MA, MSc
Βασίλης Αγ. Καραμπάτσας, Διοργανωτής & Επιμελητής Εκθέσεων

16 - 23

Η Υφαντική στην Ήπειρο

Βασίλης Νιτσιάκος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

24 - 31

Τα Υφαντά του Μετσόβου

Αλεξάνδρα Μπίσα, Σχεδιάστρια Υφάσματος - Υφάντρα

32

Μέκειο Οικοτροφείο

Διοικητικό Συμβούλιο

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

I.

14 - 35

Η Υφαντική στην Ήπειρο

Συλλογή Μηνά Η. Πασχόπουλου
[Φιλιάτες, Μαργαρίτι Θεσπρωτίας]
Συλλογή παραδοσιακής οικίας Ισμήνης Τζαβέλλα,
Δήμος Ιωαννιτών [Ηπειρώτικα Υφαντά]
Ιδιωτική συλλογή Κων/νου Κοϊνού [Μέτσοβο]
Συλλογή Μεκείου Οικοτροφείου [Ηπειρώτικα υφαντά]

II.

36 - 47

Καλλιγραφένια Στρωσίδια [Παλαιοχώρι Χαλκιδικής]

Η Ταπητουργία του Πύργου [Ουρανούπολη]

Θεσσαλική Υφαντική

III.

48 - 95

Έργα Σύγχρονης Τέχνης

50 - 52

Θεωρητικό Κείμενο

Δρ. Γεώργιος Ορφανίδης, Θεωρητικός Τέχνης - Art Director

55

Φροντίδα

Γιώτα Ανδριάκαινα

57

Η Σάρκα του Λευκού Υφαντού _ #ffffff[w h i t e]

Κατερίνα Βέλλιου

59

1000 χείλια

Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος

61

Εγχειρίδιο υφαντικής

Κατερίνα Ζαφειροπούλου

63

Νήματα Εγκλωβισμένα

Μαρία Ζησοπούλου

65

Υφ-άντρα

Δημήτρης Ζουρούδης

67

Για Σένα και Για Μένα

Νίκος Ιωσήφ

69

Αϊ-Γιώργης ο Καβαλάρης

Νίκος Κανόγλου

71

ΛΟΡ

Κεζ

73

Άπιτλο

Κωνσταντίνος Κοϊνός

75

Επισκέπτης στην πόλη

Κική Κολυμπάρη

77

Λάβαρο

Έλενα Κυρκιλή

79

Χάρτινο Υφαντό

Ευδοκία Κύρκου

81

Τα σεμεδάκια της θειά Μαρίκας

Χρήστος Κωτσούλας [Carten]

83

Ο Κίτσος ζεί!

Αλέξανδρος Μαγκανιώτης

85

Ελληνίδα

Ισμήνη Μπονάτσου

87

Pac-Man

Διονύσης Παππάς

89

Συνοφασμένες Μνήμες

Γιάννης Ροδοβίτης

91

Μπ̄λα

Ειρήνη Σκανδάλου

93

Νυφικό νυχτικό

Ευγενία Φαλιαρίδου

95

Γιάννη Μου Το Μαντήλι Σου

Φίκος

96 - 99

Βιογραφικά καλλιτεχνών

100 - 101

Χάρτης Ηπείρου

Δημοτικό Αρχείο Ιωαννίνων

Διαχρονικές Υφές | Timeless Textures

Ο Διάλογος των Ιωαννίνων

Η έκθεση «Διαχρονικές Υφές» συγκροτείται ως ένα εξελισσόμενο πεδίο διαλόγου ανάμεσα στην υφαντική παράδοση και τη σύγχρονη εικαστική δημιουργία. Από την πρώτη της παρουσίαση, η συνάντηση των καλλιγραφένιων υφαντών και της παραδοσιακής ταπητουργίας με σύγχρονες καλλιτεχνικές πρακτικές δεν αντιμετωπίστηκε ως απλή παράθεση διαφορετικών χρόνων, αλλά ως διαδικασία ανταλλαγής, μετατόπισης και επανοανομηματοδότησης.

Τα υφαντά του Παλαιοχωρίου και της Ουρανούπολης Χαλκιδικής, φορείς τεχνικής γνώσης, μνήμης και συλλογικής εμπειρίας, λειτούργησαν εξαρχής ως ενεργά στοιχεία ενός διαλόγου που συνεχώς διευρύνεται. Η πορεία από τη Θεσσαλονίκη στη Λάρισα και στη συνέχεια στα Ιωάννινα δεν συγκροτεί μια ενιαία αφήγηση, αλλά μια διαδικασία μετατόπισης, εμπλουτισμού και εκ νέου ανάγνωσης. Σε κάθε στάση του πρότζεκτ, τα παραδοσιακά έργα συνομιλούν με σύγχρονες εικαστικές προσεγγίσεις για να αναδείξουν κοινές δομές σκέψης, χειρονομίες και υλικότητες που διαπερνούν διαφορετικές εποχές.

Η συμμετοχή σύγχρονων καλλιτεχνών με διαφορετικές αισθητικές αφετηρίες και πρακτικές συγκροτεί ένα συλλογικό πεδίο έρευνας γύρω από την έννοια της ύφανσης ως πράξης δημιουργίας, χρόνου και σχέσης. Οι καλλιτεχνικές προσεγγίσεις δεν λειτουργούν ερμηνευτικά απέναντι στα ιστορικά υφαντά, αλλά αναπτύσσουν μαζί τους ένα πλέγμα συσχετισμών, μέσα στο οποίο η παράδοση δεν νοείται ως στατικό παρελθόν, αλλά ως ζωντανό και μετασχηματιζόμενο υλικό.

Καθώς το πρότζεκτ μετακινείται από τόπο σε τόπο, η έννοια του διαλόγου αποκτά κάθε φορά νέα χαρακτηριστικά. Κάθε γεωγραφικό και πολιτισμικό πλαίσιο επηρεάζει τη δομή της έκθεσης, τις συνεργασίες και τις θεωρητικές προσεγγίσεις που τη συνοδεύουν. Η παρουσίαση στα Ιωάννινα ανοίγει έναν νέο κύκλο συνομιλίας με την ηπειρώτικη υφαντική παράδοση, ένα πεδίο ιστορικά και κοινωνικά φορτισμένο, που εμπλουτίζει περαιτέρω το σύνολο του εγχειρήματος.

Οι «Διαχρονικές Υφές» δεν επιδιώκουν μια νοσταλγική επιστροφή στην παράδοση, αλλά μια ενεργή και σύγχρονη συνάντηση μαζί της. Μέσα από υφές, μοτίβα και εικαστικές πρακτικές, αναδεικνύεται ένα κοινό νήμα που διατρέχει τις ανθρώπινες δημιουργίες στον χρόνο. Ένα νήμα που δεν ενώνει απλώς παρελθόν και παρόν, αλλά ενεργοποιεί τη δυνατότητα της συνέχειας, της μεταμόρφωσης και της συλλογικής εμπειρίας. Με αυτόν τον τρόπο, η παράδοση ενεργοποιείται ως υλικό σύγχρονης καλλιτεχνικής σκέψης.

Κατερίνα Απ. Βέλλιου
Εικαστικός MA, MSc

Διαχρονικές Υφές | Timeless Textures

Ο Διάλογος των Ιωαννίνων

Το παρόν υφαίνεται πάντοτε με νήματα του παρελθόντος, υπενθυμίζοντας πως κάθε σύγχρονη πράξη ενσωματώνει ίχνη προγενέστερων αφηγήσεων. Η έκθεση «Διαχρονικές Υφές» αρθρώνεται ως ένα ανοιχτό ταξίδι δημιουργίας, στο οποίο η υφαντική τέχνη και η σύγχρονη καλλιτεχνική πρακτική συναντώνται μέσα από διαδοχικές μετακινήσεις και παρουσιάσεις. Η επιλογή να ταξιδέψει σε διαφορετικούς τόπους προέκυψε από την ανάγκη να δοκιμαστεί η δυναμική της σε ποικίλα γεωγραφικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα, στα οποία κάθε νέα συνθήκη επηρεάζει τον τρόπο ανάγνωσης και παρουσίασής της.

Η πρώτη παρουσίαση, αφιερωμένη στα υφαντά της Χαλκιδικής, ανέδειξε τον πλούτο και τη συμβολική πυκνότητα της τοπικής υφαντικής πρακτικής. Το πέρασμα στη Θεσσαλία, με την ποικιλόμορφη και πολυπληθυσμιακή υφαντική της παράδοση, λειτούργησε ως φυσική εξέλιξη του εγχειρήματος, διευρύνοντας το ερευνητικό και καλλιτεχνικό του πεδίο. Σήμερα, στην Ήπειρο, η εστίαση σε έναν από τους πιο πλούσιους και αυθεντικούς πυλώνες του νεοελληνικού λαϊκού πολιτισμού προσφέρει νέα ερεθίσματα στους συμμετέχοντες δημιουργούς και επαναπροσδιορίζει τη σχέση των έργων με τον τόπο, δοκιμάζοντας τα όρια της παράδοσης χωρίς να τα αναιρεί.

Η επανέκθεση αναδεικνύει πόσο διαφορετικά μπορεί να αναγνωσθεί το ίδιο έργο σε κάθε στάδιο παρουσίασής του και πόσο καθοριστικός είναι ο ρόλος του εκάστοτε τοπικού φορέα, τόσο στον τρόπο οργάνωσης όσο και στη συνολική έκβαση της έκθεσης. Κάθε τόπος δεν λειτουργεί ως ουδέτερο πλαίσιο, αλλά ως ενεργός παράγοντας που επηρεάζει τις συνεργασίες, τις πρακτικές και τη δομή της πολυφωνικής αυτής αφήγησης.

Η σταδιακή ενσωμάτωση νέου καλλιτεχνικού δυναμικού μετατρέπει τις «Διαχρονικές Υφές» σε μια ανοιχτή, εν εξελίξει διαδικασία. Στόχος του εγχειρήματος είναι η συγκρότηση ενός δυναμικού χαρτογραφήματος υφαντικών πρακτικών από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας, μέσα από το οποίο η σύγχρονη δημιουργία συναντά την άυλη πολιτιστική κληρονομιά ως ενεργό παρόν και πεδίο συνεχούς μετασχηματισμού.

Βασίλης Αγ. Καραμπάτσας
Διοργανωτής & Επιμελητής Εκθέσεων

Μαξιλάρι

Προέρχεται από το Μαργαρίτι Θεσπρωτίας και χρονολογείται περί το 1830. Κατασκευάστηκε από καρπέτα και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα επαναχρησιμοποίησης υφαντών στην οικιακή καθημερινότητα. Ανήκαν στη **Ζωίτσα Στρουγγάρη (Γκόγκα) - Χορμοβίτη**.

Κιλίμι

Υφάνθηκε στο Μαργαρίτι Θεσπρωτίας περί το 1850, σε οικιακό αργαλειό, από την υφάντρα **Αλεξάνδρα Τσε Χρηστίδη**. Είναι βαμμένο με φυτικές χρωστικές και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της τοπικής υφαντικής παράδοσης. Σύμφωνα με προφορική μαρτυρία, χρησιμοποιήθηκε για να πατήσει η **Βασίλισσα Φρειδερίκη** κατά την επίσκεψή της, περίπου την περίοδο 1957-1960, στο Σπίτι του Παιδιού Μαργαριτίου.

Βασίλης Ντισιάκος

Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Η Υφαντική στην Ήπειρο

19

Οποιαδήποτε αναφορά στην οικοτεχνία ή τη βιοτεχνία στην Ήπειρο προϋποθέτει μια γενικότερη επισκόπηση του συγκεκριμένου χωρο-χρονικού πλαισίου στο οποίο αναπτύχθηκαν οι παραγωγικές αυτές δραστηριότητες.

Μιλάμε, βεβαίως, για τη νεότερη φάση της ιστορίας και τη μακρά διάρκεια του γεωργο-κτηνοτροφικού κόσμου μέσα από τον οποίο ξεπήδησε η τεχνική ειδίκευση και η μετάβαση στον κόσμο της βιοτεχνίας, είτε ως συμπληρωματικής δραστηριότητας στην ενδοχώρα είτε ως κυρίαρχης στην πόλη, όπου συνδυάστηκε με το παζάρι, δηλαδή με το εμπόριο, και τη συγκρότηση συντεχνιών (ισνάφια), οι οποίες μάλιστα θεσμοθετήθηκαν στο οθωμανικό πλαίσιο διοίκησης.

Ουσιαστικά, αυτή η μεγάλη διάρκεια, με τους σχετικούς μετασχηματισμούς στην πορεία των χρόνων, ταυτίζεται με την οθωμανική κυριαρχία, με τη βιοτεχνία να φτάνει σε μεγάλη άνθηση τον 18ο και 19ο αιώνα. Όλες οι μορφές οικοτεχνίας και βιοτεχνίας ανθούν σε αυτή τη φάση για συγκεκριμένους λόγους, που έχουν να κάνουν με τις μεταρρυθμίσεις στο οθωμανικό σύστημα, το φαινόμενο του εμπορίου των μακρινών αποστάσεων, με τους εμπορικούς οίκους να επεκτείνουν τα δίκτυά τους και πέραν της οθωμανικής αυτοκρατορίας, στην κεντρική Ευρώπη, και όχι μόνο. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε κοινωνικο-οικονομικές και πολιτισμικές αλλαγές στον τόπο.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στο συγκεκριμένο πλαίσιο σημαντική θέση κατέχει η υφαντική τέχνη, με τις εξαγωγές των βιοτεχνικών προϊόντων που σχετίζονται κατά κύριο λόγο με τη βιοτεχνία του μαλλιού, η οποία συνδέεται άμεσα με τη μεγάλη κτηνοτροφία που ακμάζει στην Πίνδο. Πρόκειται για κτηνοτροφία μετακινούμενη, καθώς τα κοπάδια της Πίνδου ξεχειμωνιάζουν στα κοντινά πεδινά και παράλια βοσκοτόπια. Το Μέτσοβο και το Συρράκο είναι τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα κτηνοτροφικών κοινοτήτων που, μέσω της βιοτεχνικής παραγωγής και εμπορίας μάλλινων προϊόντων, μετασχηματίστηκαν σε «δακτυλοδεικτούμενες» βιοτεχνικές κωμοπόλεις, στις οποίες παρατηρείται μάλιστα σχετική κοινωνική διαστρωμάτωση και ένας ιδιότυπος «πρωτοαστικός» πολιτισμός.

Όταν μιλάμε, βέβαια, για την υφαντική τέχνη, είτε στην χειροτεχνική είτε στη βιοτεχνική της εκδοχή, δεν αναφερόμαστε μονάχα σε παραγωγικές δραστηριότητες που βασίζονται στην κτηνοτροφία και το μαλλί. Η υφαντική είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την κεντητική, τη χρυσοποικιλτική, την κορδονοποιία, τη ραπτική, την κατασκευή σταμπωτών υφασμάτων. Εκτός από το μαλλί κατεργάζονταν το μετάξι, το λινάρι και το βαμβάκι, τα οποία συνδέονται, επίσης, με την υφαντική τέχνη.

Στα μέσα του 19ου αιώνα εξαγόταν φλοκάτες, βελέντζες, κάπες, ενδυμασίες κεντητές ή απλές, αλλά ακόμα και πρώτες ύλες. Τερζήδες, καζάζηδες, συρμακέζοι, ραφτάδες, καποτάδες, χρυσοί, ασημιτζήδες, υφάντριες, κεντήστριες συγκροτούσαν ένα σύνολο τεχνητών, που ήταν οργανωμένοι σε συντεχνίες ή εργάζονταν χειροτεχνικά κατ' οίκον. Τα Γιάννινα, πόλη παζάρι και βιοτεχνικό-εμπορικό κέντρο, συνόψιζε μέχρι την απελευθέρωση τη μεγάλη αυτή διάρκεια, ο απόηχος της οποίας φτάνει ως τις μέρες μας.

Τιμώντας τη μνήμη της Αγγελικής Χατζημιχάλη, κατεξοχήν μελετήτριας της «λαϊκής τέχνης» της Ηπείρου και όχι μόνο, κλείνουμε αυτό το σύντομο σημείωμα με τον δικό της λόγο:

«Η υφαντική ανεπύχθη εις την Ήπειρον και ως οικιακή κυρίως τέχνη αλλά και ως εργαστηριακή (Συρράκον, Καλαρρύτες, Κόνιτσα κλπ.) διά την κατασκευήν καποτών και παντός είδους υφασμάτων, των οποίων εγένετο εξαγωγή και εις το εξωτερικόν. Επίσης, ήτο κατεξοχήν διαδεδομένη εις την Ήπειρον η κατεργασία του βάμβακος, της μετάξης, του λιναρίου και του μαλλιού. Εκ των πολλών υφασμάτων, των οποίων η επεξεργασία ήτο τελειοτάτη, άξια σημειώσεως είναι το λεπτότατο λινό και μεταξωτό ριγωτό ύφασμα, η τσίπα, όπως και το βαμβακομέταξο, το μπιμπιζάρι. Τα υφάσματα αυτά δύνανται να θεωρηθούν εκ των τελειοτέρων υποδειγμάτων της ελληνικής υφαντικής τέχνης. Επίσης ως προς τα κεντητά εις τον αργαλειόν με καλλιτεχνικήν σημασίαν...» (1930).

Αλεξάνδρα Μπίσα

Σχεδιάστρια Υφάσματος - Υφάντρα

Τα Υφαντά του Μετσόβου

Στα βουνά της Πίνδου, στη βορειοδυτική Ελλάδα, βρίσκεται το χωριό Μέτσοβο, χτισμένο σε υψόμετρο 1.156 μέτρων και περιβαλλόμενο από πυκνή βλάστηση. Από την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, οι σημερινοί κάτοικοι του Μετσόβου για την επιβίωσή τους βασίστηκαν κυρίως στην κτηνοτροφία.

Ο πληθυσμός της περιοχής είναι γνωστός ως Βλάχοι. Υπήρξαν φύλακες των ορεινών περασμάτων της περιοχής και αλληλοεπιδρούσαν με τους πληθυσμούς της βορειοδυτικής Ελλάδας και τους Ρωμαίους κατακτητές. Η λατινική επιρροή ήταν τόσο έντονη, ώστε οι Βλάχοι δημιούργησαν μια ιδιαίτερη διάλεκτο (βλάχικα) χωρίς γραπτή μορφή, ένα μίγμα ελληνικών και λατινικών στοιχείων, το οποίο οι ντόπιοι χρησιμοποιούν μέχρι και σήμερα.

Ωστόσο, όταν το Μέτσοβο πέρασε υπό οθωμανική κυριαρχία, ο χαρακτήρας της πόλης άρχισε να μεταβάλλεται. Οι Οθωμανοί αναγνώρισαν τη στρατηγική γεωγραφική θέση του Μετσόβου, καθώς αποτελούσε σημείο ελέγχου της Εγνατίας Οδού, του δρόμου που συνέδεε την Κωνσταντινούπολη με τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία· ένα κομβικό σημείο μεταξύ Ανατολής και Δύσης (Αβέρωφ, 1999). Για τον λόγο αυτό, οι Μετσοβίτες έλαβαν ειδικά προνόμια από την οθωμανική διοίκηση. Απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση καταβολής των τακτικών και έκτακτων φόρων και, σε αντάλλαγμα, ανέλαβαν τη φύλαξη των ορεινών περασμάτων και την εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών. Οι πολιτικές αυτές οδήγησαν σε οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του Μετσόβου και προσέφεραν στον πληθυσμό του σημαντικά περιθώρια ελευθερίας και εξέλιξης.

Κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, η γεωργία γνώρισε σημαντική ανάπτυξη. Παράλληλα, η αυξανόμενη ζήτηση του μαλλιού στην Ευρώπη όχι μόνο συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης μέσω του εμπορίου, αλλά ενίσχυσε σταδιακά και την τοπική υφαντουργική παραγωγή. Το μαλλί απέκτησε μεγάλη αξία και εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εξαγωγικά προϊόντα της περιοχής. Έτσι, η ύφανση εισέβαλε δυναμικά στη ζωή των κατοίκων. Ως μορφή οικιακής παραγωγής, η ύφανση βοήθησε στην κάλυψη των βιοποριστικών τους αναγκών, αποτυπώνοντας ταυτόχρονα έναν τοπικό τρόπο ζωής και τις καθημερινές συνήθειές τους. Η αύξηση της παραγωγής μαλλιού κατά την οθωμανική περίοδο οδήγησε και στην αύξηση του αριθμού των εμπόρων που μετέφεραν το μαλλί από το Μέτσοβο προς τη Δύση και την Ανατολή. Αξιοσημείωτη είναι η τροφοδοσία του γαλλικού στρατού του Ναπολέοντα με το δίμιτο (είδος υφαντού).

Για πρώτη φορά, οι Μετσοβίτες χωρίστηκαν σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις. Από τη μία πλευρά βρισκόνταν όσοι συνέχισαν να ζουν με τον παραδοσιακό τρόπο, διατηρώντας τις αγροτικές και κτηνοτροφικές τους δραστηριότητες, και από την άλλη εκείνοι που άρχισαν να μετακινούνται προς τα εκβιομηχανισμένα αστικά κέντρα. Οι έμποροι διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στις αλλαγές που σημειώθηκαν στο Μέτσοβο. Ορισμένοι, ήδη μορφωμένοι, είχαν έρθει σε επαφή με τη νέα φιλοσοφία της Δύσης και τις κοινωνικοοικονομικές τις εξελίξεις και κατόρθωσαν να πλουτίσουν και να διακριθούν ως επιτυχημένοι επιχειρηματίες στο εξωτερικό. Ωστόσο, η αγάπη τους για την πατρίδα τους παρέμεινε ισχυρή, και συχνά επέστρεφαν στο χωριό τους για να εισαγάγουν νέα πρότυπα, ιδέες, οράματα και μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης μέσα από τα κληροδοτήματά τους (ΛΑΣΑ). Χάρη σε αυτούς τους ευεργέτες, η ανάπτυξη της πόλης υπήρξε εντυπωσιακή, χωρίς ωστόσο να φτάσει τα επίπεδα ανάπτυξης αντίστοιχων ευρωπαϊκών πόλεων.

Οι οικονομικές και κοινωνικές αντιλήψεις των κατοίκων του Μετσόβου παρέμειναν στενά συνδεδεμένες με την παράδοση. Έτσι, η κοινότητα βρέθηκε να ισορροπεί ανάμεσα σε μια προ καπιταλιστική οικονομία βασισμένη στην αυτάρκεια (παραγωγή των δικών τους διατροφικών προϊόντων) και σε μια αναδυόμενη καπιταλιστική οικονομία που στηριζόταν στο εμπόριο. Όλες αυτές οι μεταβολές διατάραξαν την κοινωνική ισορροπία, επηρεάζοντας κυρίως τα παραδοσιακά επαγγέλματα και τεχνικές. Η ύφανση μετατράπηκε και σε εμπορική δραστηριότητα, είτε μέσω της κατασκευής υφαντών κατόπιν παραγγελίας για εύπορες οικογένειες είτε μέσω της πώλησής τους στις αγορές του εξωτερικού. Ο νέος τύπος υφάντρας αποτυπώνει τη σταδιακή κοινωνική

διαστρωμάτωση των κατοίκων με βάση τον πλούτο και την κοινωνική θέση. Τα διακοσμητικά μοτίβα και τα σχέδια των υφαντών εξελίχθηκαν έτσι ώστε να αντανακλούν την κοινωνική άνοδο του κατόχου τους. Τα υφαντά απέκτησαν νέες σημασίες και τα λεγόμενα «οικιακά χειροποίητα υφαντά» κατέλαβαν σημαντική θέση στην κοινωνική ζωή.

Οι υφάντρες του Μετσόβου

Οι περισσότερες υφάντρες του Μετσόβου συνέχισαν να υφαίνουν για τις οικογένειές τους. Τα υφαντά τους εκπροσωπούσαν τα σπίτια και τις οικογένειες στις οποίες ανήκαν. Ταυτόχρονα, ήταν και δημιουργοί και χρήστες των υφαντών, προσπαθώντας να ισορροπήσουν ανάμεσα στις τεχνικές, τους σκοπούς και τις χρήσεις της ύφανσης. Έτσι, η τελειότητα των υφασμάτων τους συνδεόταν άμεσα με τις ανάγκες για τις οποίες είχαν σχεδιαστεί. Η ύφανσή τους αποτυπώνει όλη τη γνώση και την εμπειρία που σχετίζεται με το υλικό, την προετοιμασία, την τεχνική και τη χρήση, τη μορφή του τελικού προϊόντος, τον λόγο ύπαρξής του και την αισθητική του.

Οι ρόλοι ανδρών και γυναικών ήταν σαφώς καθορισμένοι. Οι άνδρες ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι και περνούσαν τον περισσότερο χρόνο τους στα βουνά φροντίζοντας τα κοπάδια τους, προκειμένου να εξασφαλίσουν ένα καλό επίπεδο διαβίωσης για τις οικογένειές τους. Αντίθετα, οι γυναίκες έμεναν στο σπίτι φροντίζοντας τα παιδιά και τα σπίτια τους. Διαχειρίζονται την περιουσία του συζύγου τους και για αυτόν τον λόγο, ο γάμος έπαιζε καθοριστικό ρόλο στη ζωή των Μετσοβιτών.

Κατά τον 18ο αιώνα, ένας γάμος στο Μέτσοβο περιλάμβανε πολλές παραδόσεις και τελετουργίες, με τα χειροποίητα υφαντά να κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο. Η προίκα απεικόνιζε την υπομονή και τη σκληρή δουλειά της νύφης στο πατρικό της σπίτι και, κατ' επέκταση, την αρετή και τις δεξιότητές της στις οικιακές εργασίες. Η προίκα αποκτούσε δημόσιο και επιδεικτικό χαρακτήρα. Οι οικογένειες γιόρταζαν προσκαλώντας κόσμο στα σπίτια τους για να παρουσιάσουν ολόκληρη την προίκα. Μία εβδομάδα πριν τον γάμο οι συγγενείς την μετέφεραν με τα πόδια, φορτωμένοι, στο νέο σπίτι του ζευγαριού διασχίζοντας το χωριό. Μέσα από αυτήν την τελετουργία, η νύφη είχε την ευκαιρία να αποδείξει δημόσια ότι διέθετε όλες τις ικανότητες και τις δεξιότητες που απαιτούνταν για να γίνει άξια σύζυγος και μέλος της νέας οικογένειας στην οποία θα ανήκε μετά τον γάμο της.

Λόγω κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών αλλαγών, αλλά και της μετανάστευσης των ανδρών προκειμένου να καλύψουν τα έξοδα της οικογένειας, οι γυναίκες ανέλαβαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην καθημερινή ζωή της οικογένειας. Έπρεπε να διασφαλίσουν την επιβίωση και τη συνοχή της, διατηρώντας παράλληλα τις κοινωνικές ισορροπίες συνολικά. Αν και διαχειριζόνταν αποκλειστικά τις οικιακές εργασίες, η ύφανση παρουσίαζε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σύγκριση με τις υπόλοιπες δραστηριότητές τους. Η παραγωγή χειροποίητων υφαντών εξελίχθηκε σε μια δημιουργική διαδικασία, άρρηκτα συνδεδεμένη με την έκφραση και την επικοινωνία. Η ύφανση ήταν η δραστηριότητα που τις εκπροσωπούσε, καθώς ολόκληρη η ζωή τους αποτυπωνόταν στα υφαντά τους.

Το υφαντό

Η ύφανση ήταν μια αδιάκοπη διαδικασία. Την άνοιξη, οι γυναίκες συγκέντρωναν το μαλλί των προβάτων από τους κτηνοτρόφους και το επεξεργάζονταν για να δημιουργήσουν τα νήματα. Συντόνιζαν τη δουλειά τους με φίλες και εκτελούσαν μαζί απαιτητικές διαδικασίες, όπως το καθάρισμα, το λανάρισμα, το γνέσιμο και τη βαφή των νημάτων, βοηθώντας η μία την άλλη. Αντίθετα, το φθινόπωρο και τον χειμώνα περνούσαν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου τους μέσα στα σπίτια λόγω δύσκολων καιρικών συνθηκών. Τότε οι γυναίκες ύφαιναν και η διαδικασία γινόταν πιο μοναχική και εσωστρεφής.

Για να καλύψουν τις ανάγκες των σπιτιών τους, δημιουργούσαν υφαντά για διαφορετικές χρήσεις. Ανάλογα με τη χρήση, μεταβάλλονταν οι τεχνικές και τα σχέδια. Οι βασικοί τύποι υφαντών στο Μέτσοβο ήταν οι εξής: χράμια ή κιλίμια για τα δάπεδα, μπερντές για τις πόρτες, φλοκάτες και βελέντζες ως κουβέρτες, υφαντά για τους τοίχους, το τζάκι ή την αγκώνα, καλύμματα μαξιλαριών καθώς επίθεσης και υφάσματα για την ένδυση (κάπες, μπουραζάνες, δίμητες).

Ένα ακόμη στοιχείο διαφοροποίησης των υφαντών ήταν το χρώμα. Τα υφάσματα καθημερινής χρήσης ήταν κυρίως σκούρο μπλε ή μαύρο, τα «γιορτινά» υφάσματα είχαν το κόκκινο ως βάση, ενώ σε ιδιαίτερες περιστάσεις και τελετές της άρχουσας τάξης χρησιμοποιούνταν λευκά υφαντά.

Οι αργαλειοί που χρησιμοποιούσαν ήταν μικροί, οριζόντιοι και καθιστοί, με δύο ή τέσσερα μιτάρια και μέγιστο πλάτος 70 εκ. Η τεχνική ύφανσης είναι ταπισερί και ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, κατά την ύφανση, οι υφάντρες έβλεπαν την πίσω όψη του υφαντού. Η μπροστινή πλευρά βρισκόταν από κάτω και το τελικό αποτέλεσμα γινόταν ορατό μόνο όταν ολοκληρωνόταν το ύφασμα.

Το μέγεθος των υφαντών επηρεαζόταν από το μικρό πλάτος των αργαλειών. Τα υφαντά αποτελούνταν από περισσότερες από μια λωρίδες, οι οποίες ράβονταν μεταξύ τους για να δημιουργηθεί ένα ενιαίο ύφασμα. Αυτό το χαρακτηριστικό έγινε μέρος του τοπικού ύφους, καθώς ακόμη και μικρά υφαντά υφαινόταν σε διαφορετικά κομμάτια. (Van Steen, Λυκιαρδοπούλου, 2006). Επιπλέον, ήταν σύνηθες το στημόνι στις ακριανές λωρίδες να έχει διαφορετικό χρώμα από αυτό της κεντρικής, δίνοντας με αυτό τον τρόπο μια χρωματική ποικιλομορφία στα υφαντά.

Αρχικά, τα χρώματα που χρησιμοποιούνταν στα υφαντά ήταν τα βασικά χρώματα του μαλλιού των προβάτων, το μαύρο και το λευκό. Ο χρωματικός εμπλουτισμός των υφαντών ήρθε με τις φυσικές βαφές. Χρησιμοποιούσαν το ριζάρι για το κόκκινο χρώμα, το λουλάκι για το μπλε καθώς επίσης και διάφορα φύλλα (από κρεμμύδια, καρυδοτσουφλα κ.ά.) τα οποία συνέλεξαν για την παραγωγή πράσινων ή καφέ αποχρώσεων. Οι υφάντρες έπρεπε να υπολογίζουν με ακρίβεια την ποσότητα του νήματος που απαιτούνταν για κάθε συγκεκριμένο χρώμα, το οποίο θα χρησιμοποιούσαν στην ύφανση τον επόμενο χειμώνα, καθώς ήταν δύσκολο να επιτευχθεί ξανά ακριβώς η ίδια απόχρωση. Αργότερα, με την εισαγωγή των χημικών βαφών, οι φυσικές βαφές εγκαταλείφθηκαν, καθώς ήταν ευκολότερη η επίτευξη πιο σταθερών χρωμάτων ακριβείας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το τοπικό ύφος των μοτίβων των παραδοσιακών υφαντών του Μετσόβου, το οποίο τα καθιστά μοναδικά. Τα αρχικά μοτίβα ήταν τρίγωνα και ρόμβοι. Ωστόσο, τα βασικά και λιτά αυτά σύμβολα εξελίχθηκαν με την πάροδο των χρόνων και δημιουργήθηκαν πιο πολύπλοκα σχέδια. Μια προσεκτική παρατήρηση αποκαλύπτει καθαρά τις επιρροές από ανατολικά υφάσματα. Κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, άνθρωποι, συνθήκες και προϊόντα μετακινούνταν από την Ανατολή προς τη Μεσόγειο (Ρόκου, 1994).

Η ακριβής μεταφορά των σχεδίων ήταν αδύνατη λόγω της τεχνικής δομής του αργαλειού. Έτσι, οι υφάντρες ενσωμάτωναν πολλά μοτίβα και τα προσαρμόζαν στις δυνατότητες του αργαλειού τους. Η επιφάνεια των υφαντών γινόταν ολόενα και πιο πυκνή σε σχέδια. Στοιχεία από τη φύση, ζώα και πουλιά αποτελούν τη βασική θεματολογία στα μετσοβίτικα υφαντά τα οποία οι ντόπιοι αποκαλούν Roulli di Moulτου. Επιπλέον, μπορεί κανείς να συναντήσει υφαντά με αναπαραστάσεις ή συνθέσεις με λουλούδια. Παρότι τα υφάσματα άλλων πολιτισμών ενέπνευσαν το ύφος τους, το τοπικό ύφος διατηρήθηκε μοναδικό και διαμόρφωσε τη δική του ξεχωριστή ταυτότητα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αβέρωφ, Γ. (1999) *Εισαγωγή στη Μελέτη των Υφαντών του Μετσόβου*. Αθήνα: Αρχείο Παραλειπομένων Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας.

Ρόκου, Β. (1994) *Υφαντική Οικιακή Βιοτεχνία: Μέτσοβο 18αι. 20αι*. Artigraf

Van Steen, C. and Λυκιαρδοπούλου, Ε. (2006) *Με Στημόνι και Υφάδι: Υφαντά και Φορεσιές από το Μέτσοβο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν

Τα παραδοσιακά υφαντά Μετσόβου που παρουσιάζονται στην ενότητα «Τα υφαντά του Μετσόβου» ανήκουν στην ιδιωτική συλλογή Κων/νου Κοϊνού

Μέκειο Οικοτροφείο

Η Αδελφότητα Ελληνίδων Κυριών «η Ζωοδόχος Πηγή» ή αλλιώς Μέκειο Οικοτροφείο (έτος ίδρυσης 1908), αποτελεί το παλαιότερο εν ενεργεία γυναικείο σωματείο της πόλης με στόχο την εκμάθηση παραδοσιακών τεχνών ως μέσο διαβίωσης σε νεαρές γυναίκες.

Από την ίδρυσή του, ως Οικοτροφείου Θηλέων και Επαγγελματική Σχολή, με τμήματα ραπτικής - υφαντικής - κεντημάτων κ.α, είχε πάντα ως σκοπό και μέριμνα την εκπαίδευση, την προστασία και την προώθηση των εκπαιδευόμενων του, έτσι ώστε μετά το τέλος των σπουδών τους, να εξασφαλίζουν μια θέση στην αγορά εργασίας.

Το Μέκειο παρείχε στέγη σε μεγάλο αριθμό μαθητριών Γυμνασίου, καθώς και φοιτητριών του Πανεπιστημίου, εξασφαλίζοντας διαμονή και πλήρη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Η εθελοντική προσφορά του Ιδρύματος είναι εξαιρετικά σημαντική καθώς σε διάστημα πολλών δεκαετιών προσέφερε πλούσιο και πολύτιμο κοινωνικό έργο.

Σήμερα στον χώρο του Μεκείου, λειτουργούν τμήματα Κοπτικής-Ραπτικής, Πλεκτικής, μακραμέ κ.ά. Επιπλέον, οι εμβληματικές από ιστορικής και αρχιτεκτονικής άποψης δομές του ιδρύματος χρησιμοποιούνται ως χώρος έκφρασης πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων από τοπικούς και όχι μόνο φορείς.

Κουρτίνα υφαντή, χειροποίητη με παραδοσιακό σχέδιο σε κόκκινο χρώμα με τελείωμα αζούρ, κατασκευής Μεκείου της δεκαετίας 1970 (λεπτομέρεια)

Ξύλινη καρέκλα υφαντή με τεχνική ταπισερί, χρώματος μπλε ρουά με πολύχρωμα λουλούδια, κατασκευής Μεκείου (λεπτομέρεια)

Σεμέν υφαντό με παραδοσιακό σχέδιο με ρίγες και ρόμβους και τελείωμα αζούρ και κρόσια, κατασκευής Μεκείου

Υφαντό κίλιμι με έντονα χρώματα πάνω σε μπεζ σκούρο φόντο και ηπειρώτικο σχέδιο

Καλλιγραφένια Στρωσίδια [Παλαιοχώρι Χαλκιδικής]

Τα καλλιγραφένια στρωσίδια Παλαιοχωρίου αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία υφαντών με συγκεκριμένες χρήσεις και τυπολογίες στην τοπική κοινωνία. «Κιλίμια» ονομάζονταν όσα στρώνονταν στα κρεβάτια, «μπάντες» όσα κρεμιούνταν στους τοίχους και «χαλιά» όσα στρώνονταν στο πάτωμα. Σήμερα, ο όρος «καλλιγραφένια στρωσίδια» περιλαμβάνει το σύνολο αυτών των υφαντών. Το κίλιμι σε σχέδιο «Μόρκου» αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και γνωστά σχέδια των καλλιγραφένιων στρωσιδιών και λειτουργεί ως ενδεικτικό παράδειγμα της τοπικής υφαντικής παράδοσης του Παλαιοχωρίου. Η ονομασία «Μόρκου» του σχεδίου αποδίδεται, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, στο χρωματικό του χαρακτηρισμό.

Κίλιμι σε σχέδιο «Μόρκου» (1890-1920)

Καλλιγραφένιο στρωσίδι, ιδιοκτησίας Ι.Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχών Παλαιοχωρίου

Δρ Ευάγγελος Καραμανές

Διευθυντής Ερευνών, Διευθύνων το Κέντρον
Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας
της Ακαδημίας Αθηνών

Παράδοση

Οι λαϊκοί δημιουργοί, στο πλαίσιο των παραδοσιακών τοπικών κοινωνιών και κοινοτήτων όπου ζούσαν, ενίοτε αυτοσχεδίαζαν κατά την προσωπική εκτέλεση των καθιερωμένων θεμάτων αλλά δεν προχωρούσαν σε πρωτότυπη δημιουργία. Σε αντίθεση, στις νεότερες εποχές παρέχεται ελευθερία και μεγάλες δυνατότητες για προσωπική δημιουργία και έκφραση στους καλλιτέχνες, όπως έχει επισημανθεί από τους ειδικούς. Στην λεγόμενη λαϊκή τέχνη η πρακτική σκοπιμότητα των αντικειμένων ισορροπεί με την καλλιτεχνική αρτιότητα ενώ όσον αφορά τον διάκοσμο διατηρούνται, κατά κανόνα, τα σχήματα του παραδοσιακού θεματολογίου. Οι λαϊκοί τεχνίτες διακοσμούσαν και τα πλέον χρηστικά χειροτεχνικά αντικείμενα, δίνοντάς τους αισθητική αξία.

Η σύνδεση ενός προϊόντος χειροτεχνίας με κάποιον συγκεκριμένο τόπο, όπως συμβαίνει με τα καλλιγραφένια υφαντά στρωσίδια του Παλαιοχωρίου της ΒΑ Χαλκιδικής, οφείλεται στην φήμη της καλής ποιότητάς του, στην ιδιαιτερότητα των σχημάτων και των χαρακτηριστικών του, την επιτόπια παραγωγή του κατά μια σχετικά μακρά χρονική περίοδο. Αυτοί είναι και οι λόγοι που το κατέστησαν ευρύτερα γνωστό εξ αρχής. Συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες, λόγοι ιστορικοί συνήθως, που βοηθούν στην ανάπτυξη υπερτοπικών δικτύων εμπορίας των εν λόγω προϊόντων, ανταλλαγών, εμπλουτισμού των τοπικών διακοσμητικών θεμάτων με ξένα κ.ά.

Κατά τις πρόσφατες δεκαετίες, η «ανακάλυψη» της τοπικότητας των προϊόντων εμφανίζεται συχνά ως αντίδραση στην παγκοσμιοποίηση, και πιο συγκεκριμένα στον φόβο απώλειας της ιδιαίτερης τοπικής ταυτότητας. Τα στοιχεία της «παράδοσης» και του τοπικού πολιτισμού, χρησιμοποιούνται συχνά στη ρητορική της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ως αντίδοτο στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, της αποδιάρθρωσης των κοινωνικών δομών των τοπικών κοινωνιών και της υποβάθμισης των συνθηκών ζωής. Στην περίπτωση αυτή η διαχείριση των εναπομεινάντων στοιχείων της παραδοσιακής

ζωής, ως «πολιτιστικής κληρονομιάς», πέραν της έννοιας της προστασίας τους, περιλαμβάνει και την δυνατότητα αξιοποίησής τους.

Η οργάνωση της παρούσας έκθεσης, με αναφορές στα περίφημα καλλιγραφένια υφαντά, αποτελεί κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της σχετικής καλαισθητής έκδοσης (2020), της επιτυχημένης έκθεσης στο Μουσείο «Αγγελική Χατζημιχάλη» στην Αθήνα (2021) και στην πλατεία του Παλαιοχωρίου καθώς και της έκδοσης χρηστικού εγχειριδίου για τις παραδοσιακές τεχνικές νηματοποίησης και ύφανσης (2023). Οι εν λόγω εκδόσεις και εκθέσεις υφαντών που ανήκουν στους δύο Ιερούς Ναούς Παμμειγίστων Ταξιαρχών και στον Μοναστικό Οίκο «Η χαρά των θλιβομένων» του Παλαιοχωρίου και σε οικογένειες του χωριού, και οι συνακόλουθες εκπαιδευτικές δράσεις έγιναν ευρύτερα γνωστές και προκάλεσαν μεγάλο ενδιαφέρον.

Η προσπάθεια να αναδειχθεί με σύγχρονους όρους η υφαντική τέχνη της ΒΑ Χαλκιδικής και η τοπική τεχνική γνώση παραγωγής τους ως στοιχείο της τοπικής άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς αρχίζει να αποδίδει καρπούς.

Τα καλλιγραφένια στρωσίδια που διαφυλάσσουν και χρησιμοποιούν ακόμη οι Παλαιοχωρινοί, ως πολύτιμα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι άξια προστασίας και προβολής για εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς σκοπούς. Αποδεικνύεται από την παρούσα έκθεση έργων παλαιότερων και νεότερων δημιουργών στο πλαίσιο των Δημητρίων 2024 ότι λειτουργούν ως πηγές έμπνευσης και διαλόγου για την σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία. Ευχόμαστε να δοθεί η δυνατότητα να εκπαιδευτούν και νεότεροι άνθρωποι στην χρήση των παραδοσιακών τεχνικών και να αναπτυχθεί εκ νέου η δυνατότητα παραγωγής υφαντών, κεντημάτων ή άλλων μορφών καλλιτεχνικής δημιουργίας που συνεχίζουν ή εμπνέονται από την παράδοση.

* (Το παρόν κείμενο γράφτηκε με αφορμή την πρώτη παρουσίαση της έκθεσης «Διαχρονικές Υφές», στο πλαίσιο των 59ων Δημητρίων, Θεσσαλονίκη, 2024.)

Κιλίμα, «Τα παγώνια», 1890-1920, (λεπτομέρεια)

Η Ταπητουργία του Πύργου [Ουρανούπολη]

Αποτέλεσε ένα ιδιαίτερο εγχείρημα κοινωνικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας του 20ού αιώνα, που συνέδεσε προσφυγική τεχνογνωσία, βυζαντινά πρότυπα και ελληνικές φυτικές βαφές. Αναπτύχθηκε γύρω από τον μεσαιωνικό Πύργο του Προσφορίου, προσφέροντας επαγγελματική διέξοδο σε γυναίκες της περιοχής και δημιουργώντας τάπητες υψηλής ποιότητας με διεθνή απήχηση.

Το Δένδρο της Ζωής

Αρχετυπικό και ιδιαίτερα αγαπητό θέμα της Ταπητουργίας του Πύργου, σε χριστιανικό πλαίσιο ως σύμβολο του Παραδείσου, με εραλδικά ζεύγη ζώων πλεγμένα στις ρίζες του δέντρου· κατά τον Loch, η εικονογραφία ανάγεται στη Μονή Εσφιγμένου.

Ορέστης Μίτιντζης

Αρχαιολόγος

Το 2016, γυρνώντας από τις μεταπτυχιακές σπουδές μου στην Αγγλία ήρθα σε επαφή με τα ποιήματα των Joice και Sydney Loch. Θυμάμαι χαρακτηριστικά την συγκίνηση που ένιωσα διαβάζοντας τις φωτοτυπίες τους στο αεροπλάνο κατά το ταξίδι της επιστροφής. Έτσι η ιστορία του ζεύγους Loch, άρρηκτα συνδεδεμένη με τον τόπο καταγωγής μου, την Ουρανούπολη, μου κίνησε την περιέργεια. Διαβάζοντας εκτεταμένα το γραπτό τους έργο αλλά και συνομιλώντας με τους παλαιότερους κατοίκους της Ουρανούπολης δεν μπόρεσα, ως αρχαιολόγος, να μην σταθώ στο ζήτημα της ταπητουργίας του Πύργου, για το οποίο είχα ακούσει αναφορές στο μακρινό παρελθόν χωρίς όμως να ασχοληθώ ιδιαίτερα προσωπικά.

Έγινε αμέσως αντιληπτό ότι η πρωτοτυπία των ταπήτων αυτών έγκειτο στα σχέδια τους. Είχα ακούσει από τους ντόπιους ότι τα σχέδια αναπαρήγαγαν έργα της βυζαντινής τέχνης. Όπως προέκυπτε από τα γραπτά των Loch τα σχέδια αντέγραφαν αντικείμενα από την χριστιανική τέχνη του Άθω, από την βυζαντινή αλλά και νεότερη τέχνη. Από τα πιο σπουδαία, όπως ο «Ιασπις» της Μονής Βατοπαιδίου, μέχρι τα πιο ταπεινά, όπως μια χαμένη πια σκαλιστή αναπαράσταση της Άνοιξης σε ξύλο, από την σκίτη των Κουσοκαλυβίων. Έτσι αποφάσισα να περιηγηθώ στο Άγιον Όρος αναζητώντας τα πρωτότυπα ο ίδιος. Στην συναρπαστική αυτή περιήγηση, ακολουθώντας τα βήματα του Sydney Loch κατάφερα και εντόπισα κάποια από αυτά, όπως την περίφημη Φιάλη της Λαύρας αλλά και τις τοιχογραφίες με αποκαλυπτικές σκηνές στον εξωνάρθηκα της Μονής Βατοπαιδίου. Άλλα ήταν πιο δύσκολα να εντοπιστούν καθώς βρίσκονται κρυμμένα σε παλαιά χειρόγραφα στα οποία η πρόσβαση είναι αδύνατη. Η αναζήτηση σε δημοσιευμένες εκδόσεις εικονογραφημένων χειρογράφων των μονών του Άθω δεν έφερε εξίσου κανένα αποτέλεσμα.

Σε κάθε περίπτωση η ολιγοήμερη αυτή περιοδεία με οδήγώ τα γραπτά του Loch αποτέλεσε την βάση της κατανόησης των σχεδίων αυτών των πρωτότυπων ταπήτων φιλτραρισμένων μέσα από το ανήσυχο πνεύμα του Sydney Loch, γνήσιου απογόνου των Ευρωπαίων περιηγητών. Μετέπειτα το ζεύγος Loch άνοιξε την γκάμα των σχεδίων περιλαμβάνοντας σχέδια από την τέχνη διαφόρων πολιτισμών όπως αυτή των Αβοριγίνων, των γηγενών της πατρίδας της Joice Loch.

Ιδιαίτερη μνεία εδώ πρέπει να γίνει στα χρώματα και τις βαφές που χρησιμοποιήθηκαν για την ταπητουργία του Πύργου. Οι πρώτοι τάπητες ήταν ασπρόμαυρου χρώματος, χρησιμοποιώντας φυσικό μαλλί προβάτου που η Loch έφερε από την Χίο. Ένας τέτοιος τάπητας έφερε και βραβείο στην πρώτη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης. Μετέπειτα αποφασίστηκε να υφάνουν έγχρωμους τάπητες χρησιμοποιώντας όμως μόνο φυσικά χρώματα διατηρώντας έτσι και την ποιότητα του τάπητα.

Έτσι λοιπόν τα πρώτα χρώματα προήλθαν από φλούδες κρεμμυδιών και φύλλα αμυγδαλιάς, ενώ ένας τάπητας με 25 χρώματα και σκιάσεις, όλα προερχόμενα από το φυτό *Erica Mediterranean* εκτέθηκε στην Διεθνή Έκθεση της Νέας Υόρκης. Συνολικά η Joice Loch και οι γυναίκες της Ουρανούπολης πειραματίστηκαν για πάνω από 30 χρόνια με της χλωρίδα του Άθω για να τελειοποιήσουν τα χρώματα, μερικά από τα οποία προέρχονται ακόμα και από έντομα όπως το *kermes vermilio* από το οποίο παράγεται και η κόκκινη βαφή κρεμέζι.

Πολύπλοκη ήταν και η προετοιμασία των βαφών καθώς εκτός από το βράσιμο των πρώτων υλών χρησιμοποιούνταν και ουσίες για την επεξεργασία και την αντοχή των χρωμάτων όπως η στυπτηρία, γνωστή στη κατεργασία ταπήτων από αρχαιοτάτων χρόνων, η αμμωνία, και το γαλάκτωμα ασβέστου. Ως κατακλείδα αυτών των πειραματισμών η Loch δημοσιεύει εγχειρίδιο το 1964 με όλα τα φυτά που χρησιμοποίησε.

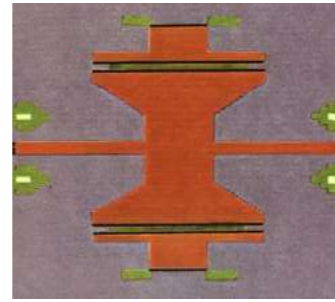
Θεσσαλική Υφαντική

Η υφαντική τέχνη της Θεσσαλίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καθημερινή ζωή και την οικονομία της παραδοσιακής κοινότητας. Ο αργαλειός κατείχε κεντρική θέση στον οικιακό χώρο και στη ζωή της γυναίκας, η οποία αξιοποιούσε υφαντικές ύλες όπως το μαλλί, το βαμβάκι, το μετάξι και το λινάρι, με συχνά φαινόμενα εξειδίκευσης συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων. Αναπτύχθηκε μια πλούσια ποικιλία τεχνικών, από πυκνές φλοκάτες και μάλλινα υφαντά διπλής όψεως, στρωσίδια και κιλίμια. Ο διάκοσμος χαρακτηρίζεται από ριγωτά και σταυρωτά (καρό) μοτίβα, καθώς και γεωμετρικά ή παραστατικά θέματα, όπως άνθη και πτηνά.

Ριγωτό (1955)

Μάλλινο υφαντό τρίφυλλο σε αργαλειό, ιδιωτική συλλογή Βασίλη Αγ. Καραμπάτσα

Η υφαντική της Θεσσαλίας

Η θεσσαλική υφαντική καταλαμβάνει εξέχουσα θέση στον νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό, τόσο λόγω της έκτασης της παραγωγής όσο και εξαιτίας της ποικιλίας των τεχνικών και διακοσμητικών τύπων που αναπτύχθηκαν κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ού αιώνα. Ευνοημένη από τη γεωγραφική της θέση, την κτηνοτροφική οικονομία και τη διαθεσιμότητα πρώτων υλών, η Θεσσαλία ανέδειξε σημαντικά κέντρα υφαντικής δραστηριότητας σε πεδινές και ορεινές περιοχές.

Τα θεσσαλικά υφαντά, κυρίως μάλλινα, διακρίνονται για την ισορροπημένη οργάνωση του διακόσμου και τη σαφή διάκριση των επιμέρους ζωνών. Κυρίαρχο ρόλο κατέχουν οι ταινιωτές συνθέσεις με επαναλαμβανόμενα φυτικά και γεωμετρικά μοτίβα, ενώ σε ορισμένες κατηγορίες εμφανίζονται παραστατικές αποδόσεις με αφηγηματικό χαρακτήρα. Τα φυτικά θέματα—τουλίπες, γαρύφαλλα και άνθη— αποκαλύπτουν επιδράσεις τόσο από την ανατολική διακοσμητική παράδοση όσο και από ευρύτερα βαλκανικά πρότυπα.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα ιστορημένα υφαντά οικιακής χρήσης, όπως κασελοσκεπάσματα, μαξιλάρια και κρεβατόγυροι, στα οποία ενσωματώνονται σύμβολα της λαϊκής θρησκευτικότητας και της ιστορικής μνήμης. Ο σταυρός, ο δικέφαλος αετός και ανθρωπόμορφες ή ζωόμορφες φιγούρες συνυπάρχουν με σκηνές κοινωνικών εκδηλώσεων και γαμήλιων τελετουργιών, προσδίδοντας στα αντικείμενα χαρακτήρα αφηγηματικό και τελετουργικό.

Η θεσσαλική υφαντική παρουσιάζει αξιοσημείωτες τοπικές διαφοροποιήσεις, που αντανακλούν τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες κάθε περιοχής. Η παραγωγή της εντάσσεται στον ευρύτερο οικιακό και κοινωνικό βίο, λειτουργώντας τόσο ως καθημερινό χρηστικό αντικείμενο όσο και ως φορέας συμβολισμών, κοινωνικής ταυτότητας και αισθητικών αξιών.

Όπως περιγράφει ο Κίτσος Μακρής τα υφαντά θεσσαλίας:

Όπως αντικρύζεις από τα κορφοβούνια των θεσσαλικών βουνών τον καρπερό κάμπο της Θεσσαλίας, σου φαίνεται πως είναι στρωμένος μ' ένα απέραντο υφαντό κιλίμι πάνω στο οποίο η Φύση κι ο Άνθρωπος ύφαναν λογής-λογής ξόμπλια. Χωράφια και μπουστάνια, ποτάμια και ξεροτοπιές, σχηματίζουν γοητευτικούς χρωματικούς και σχεδιαστικούς συνδυασμούς, που καταλήγουν στα θυσανωτά κρόσσια των βουνοκορφών και των αιγαιοπελαγίτικων ακτών. Κι όταν περπατήσεις το χώρο τούτο βλέπεις, πως όλη η κοινωνική και οικογενειακή ζωή των ανθρώπων του, είναι τυλιγμένη στη ζεστασιά του σπιτικού υφαντού. Στη γέννηση και στο θάνατο, στο γάμο και στο πανηγύρι, στη δουλειά και στην ξεκούραση, κάποιο υφαντό θα προσφέρει τη ζεστή μαλακότητα και το χρωματικό του χαμόγελο. (Μακρής Κ., Υφαντά Θεσσαλίας, ΕΟΕΧ, Αθήνα 1961).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Καραλή-Γκόνικου, Α., Ελληνική Λαϊκή Τέχνη: Υφαντική.
Λυμπεροπούλου, Α., Νεοελληνική Υφαντική και Κεντητική.
Μέγα, Γ.Α., Εισαγωγή στη Λαογραφία.
Μακρής, Κ., Υφαντά Θεσσαλίας, ΕΟΕΧ, 1961

Μαξιλάρια, γεωμετρικό σχέδιο, Θεσσαλία (λεπτομέρεια)

Κιλίμι, γεωμετρικό σχέδιο, Θεσσαλία (λεπτομέρεια)

Έργα Σύγχρονης Τέχνης

- Γιώτα Ανδριάκαινα
- Κατερίνα Βέλλιου
- Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος
- Κατερίνα Ζαφειροπούλου
- Μαρία Ζησοπούλου
- Δημήτρης Ζουρούδης
- Νίκος Ιωσήφ
- Νίκος Κανόγλου
- Κεζ
- Κωσταντίνος Κοϊνός
- Κική Κολυμπάρη
- Έλενα Κυρκιλή
- Ευδοκία Κύρκου
- Χρήστος Κωτσούλας [Carten]
- Αλέξανδρος Μαγκανιώτης
- Ισμήνη Μπονάτσου
- Διονύσης Παππάς
- Γιάννης Ροδοβίτης
- Ειρήνη Σκανδάλου
- Ευγενία Φαλιαρίδου
- Φίκος

Δρ. Γεώργιος Ορφανίδης

Θεωρητικός Τέχνης - Art Director

Η έκθεση «Διαχρονικές Υφές» συγκροτείται ως ένα εξελισσόμενο επιμελητικό εγχείρημα, το οποίο αναπτύσσεται στον χρόνο και στον χώρο, ακολουθώντας τις τοπικές διαδρομές της υφαντικής τέχνης και τις σύγχρονες εικαστικές της μεταγραφές.

Η πρώτη της παρουσίαση πραγματοποιήθηκε το 2024 στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο των 59ων Δημητρίων, με επίκεντρο την υφαντική παραγωγή της Χαλκιδικής. Σε αυτήν συμμετείχαν η Γιώτα Ανδριάκαινα με το έργο «Φροντίδα», το οποίο συμβολίζει τη φροντίδα ως συλλογική μνήμη και άυλη εργασία, υφασμένη από γυναικεία χέρια, μετακινήσεις και βιώματα, η Κατερίνα Βέλλιου με τη «Σάρκα του Λευκού Υφαντού», όπου το λευκό μετατρέπεται πλέον σε σύμβολο φθοράς και αναγέννησης, ο Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος με το «1000 χείλια», το οποίο πραγματεύεται την επανάληψη, την εξάρτηση και τη μοναξιά ως σύγχρονες μορφές ύφανσης του χρόνου, η Κατερίνα Ζαφειροπούλου με το «Εγχειρίδιο Υφαντικής», όπου το σχέδιο λειτουργεί ως υφαντικό αποτύπωμα του προφορικού λόγου των γυναικών, και οι ελλείψεις και τα κενά συμβολίζουν τη σιωπή, την απώλεια και την ατελή μετάδοση της συλλογικής μνήμης, ο Δημήτρης Ζουρούδης με το «Υφ-άντρα», έναν άλλον τρόπο δηλαδή να αντιστρέψει τον μύθο της Πηνελόπης, καθώς το έργο αμφισβητεί το «σχέδιο» ως πατριαρχική επιβολή, ο Χρήστος Κωτσούλας με τα «Σεμεδάκια της Θειάς Μαρίκας», τα ταπεινά σεμεδάκια μετατρέπονται σε φορείς μνήμης και αθέατης γυναικείας εργασίας και η Ευγενία Φαλιαρίδου με το έργο «Νυφικό Νυχτικό» να λειτουργεί ως σύμβολο γυναικείας ταυτότητας, χειραφέτησης και συλλογικής μνήμης.

Το 2025, η έκθεση φιλοξενήθηκε στο Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας, εστιάζοντας στην πλούσια υφαντική παράδοση της Θεσσαλίας. Σε αυτόν τον σταθμό συμμετείχαν η Έλενα Κυρκιλή με το έργο «Λάβαρο», ένα τελετουργικό σύμβολο αφιερωμένο στη σιωπηλή εργασία των γυναικών, ο Διονύσης Παπάς, με το «Рac-Maп», όπου η παραδοσιακή υφαντική συναντά την ψηφιακή κουλτούρα, μετατρέποντας το λαϊκό μοτίβο σε σύγχρονο εικαστικό παιχνίδι η Κική Κολυμπάρη με το «Επισκέπτης στην πόλη», υπογραμμίζει ότι υφαντικά μοτίβα αφηγούνται τον κύκλο της ζωής και των συναισθημάτων, η Ευδοκία Κύρκου με το «Χάρτινο Υφαντό», αναδεικνύει το χαρτί σε πεδίο ύφανσης μνήμης και ταυτότητας, η Ισμήνη Μπανάτσου με την «Ελληνίδα», όπου η αφαίρεση της υλικότητας αναδεικνύει τη γεωμετρία και την πνευματικότητα της παράδοσης, ενώ το «σώμα συνονθύλευμα» συμβολίζει την

πολύπλοκη πολιτισμική κληρονομιά, η Μαρία Ζησοπούλου με το «Νήματα Εγκλωβισμένα», δείχνοντας ότι το σύρμα και το νήμα εκφράζουν τη σύγκρουση ανάμεσα στην παράδοση και τον περιορισμό και ο Αλέξανδρος, Μαγκανιώτης με το έργο «Ο Κίτσος ζει», όπου η ανατροπή του λαϊκού μύθου αποκαλύπτει το τμήμα της «ευτυχισμένης» επιλογής. Σε κάθε στάδιο, επτά καλλιτέχνες προσκαλούνται να επαναδιαπραγματευτούν το υφαντό ως υλικό, μοτίβο και πολιτισμικό φορέα, επιτρέποντας στην έκθεση να μετασχηματίζεται χωρίς να χάνει τον ενιαίο θεωρητικό της πυρήνα.

Η παρούσα στάση στη Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων λειτουργεί ως οργανική συνέχεια αυτής της διαδρομής, προσεγγίζοντας για άλλη μια φορά την υφαντική όχι ως λαογραφικό απολίθωμα ή αισθητικό μοτίβο του παρελθόντος, αλλά ως ζωντανή πολιτισμική πρακτική που ενσωματώνει χρόνο, εργασία, μνήμη και σώμα. Στο πλαίσιο των Ελευθερίων 2026 και με σημείο αναφοράς την Ήπειρο, έναν τόπο όπου η ξενιτιά, η χειροτεχνία και η συλλογική μνήμη συγκροτούν ιστορικά τον κοινωνικό ιστό, η έκθεση διερευνά τον τρόπο με τον οποίο τα υφαντά, και πιο συγκεκριμένα τα μοτίβα και οι τεχνικές τους επανενεργοποιούνται στη σύγχρονη εικαστική γλώσσα. Η ύφανση, όπως έχει αναδειχθεί στη σύγχρονη θεωρία της τέχνης και την ανθρωπολογία του υλικού πολιτισμού, λειτουργεί ως γνωσιακή και πολιτισμική διαδικασία. Ο Ingold (2013) περιγράφει το πλέξιμο και το δέσιμο ως διαδικασίες μέσα από τις οποίες ο άνθρωπος σκέφτεται με τα χέρια, ενώ οι Σταθόγιαννη & Ορφανίδης (2025) συνδέουν τη χειροτεχνία με τη μετάδοση εμπειρίας και μνήμης, υπογραμμίζοντας την αξία της επανάληψης και της αφήγησης που εγγράφεται στην ύλη. Στο πλαίσιο αυτό, το υφαντό προσεγγίζεται ως πολιτισμικό αρχείο: όχι ως στατικό αντικείμενο, αλλά ως δυναμικό σύστημα σχέσεων. Η έννοια της πολιτισμικής επιβίωσης, όπως διατυπώθηκε από τον Warburg (1999) αλλά και από τους Δρακάκη & Ορφανίδη (2024), προσφέρει ένα κρίσιμο θεωρητικό εργαλείο για την κατανόηση της συνέχειας των μοτίβων. Τα σχήματα, οι μορφές και οι χειρονομίες δεν επανεμφανίζονται απλώς ως αναφορές στο παρελθόν, αλλά ως φορείς συσσωρευμένης εμπειρίας που μετασχηματίζεται διαρκώς.

Το έργο «Γιάννη Μου Το Μαντήλι Σου» του Φίκου εγγράφεται σε αυτή τη διαχρονία των μορφών, συνδέοντας το ηπειρώτικο δημοτικό τραγούδι με τη βυζαντινή εικονογραφική παράδοση και τη σύγχρονη ζωγραφική. Η σχηματοποίηση και η αφαίρεση αντλούν από την καθαρότητα της χρωματικής φόρμας των υφαντών και τη λειτουργική σαφήνεια της βυζαντινής εικόνας, όπου, σύμφωνα με τον Belting (1994), η αναγνωσιμότητα και η συμβολική πυκνότητα υπερισχύουν της μιμητικής απόδοσης. Οι προσωποποιήσεις της ξενιτιάς, της μητρικής φιγούρας και του ποταμού μετατρέπουν το τραγούδι σε εικαστικό μύθο, όπου η μνήμη λειτουργεί ως συλλογικό βίωμα. Στο «ΛΟΡ» από την ενότητα «Βραχογραφίες» του Κεζ, το μοτίβο υφίσταται διάρρηξη και επανασύνθεση. Οι γραμμές λειτουργούν ως κλωστές που πλέκουν χωρίς προκαθορισμένο σχέδιο, ενώ το χρώμα απομακρύνεται από τη βαρύτητα του παραδοσιακού κεντήματος και αποκτά αέρινη, σχεδόν άυλη ποιότητα. Η χειρονομία της χάραξης μετατρέπει το μοτίβο σε ίχνος, φέρνοντας στο προσκήνιο την ένταση ανάμεσα στη δομή και την ελευθερία, τη μνήμη και την αποδόμησή της. (Barad, 2007). Το έργο «Αϊ-Γιώργης ο Καβαλάρης» του Νίκου Κανόγλου αντλεί από τη μεταβυζαντινή εικονογραφία και τη λαϊκή διακοσμητική παράδοση, επανεξετάζοντας τη μορφή του Αγίου Γεωργίου ως φορέα συλλογικής μνήμης. Η συγκρότηση της εικόνας μέσα από παλιά υφαντά και κεντήματα καθιστά ορατή τη διαδικασία της ραφής και του χρόνου, μετατρέποντας το κέντημα σε μορφή γραφής. Η παρουσία του δράκου, ως ζωντανού μοτίβου της ηπειρώτικης χειροτεχνίας, ενεργοποιεί αποτροπαικές και συμβολικές αναγνώσεις, υπογραμμίζοντας τη διαρκή λειτουργία του μύθου ως πολιτισμικού μηχανισμού, παραπέμποντας τη σκέψη μας στα ζωντανά μοτίβα της ηπειρώτικης χειροτεχνίας, όπως αυτά καταγράφονται στη διάσημη μέχρι σήμερα Ριζάρειο Χειροτεχνική Σχολή. Η ύλη μετατρέπεται σε μνήμη και η εικόνα σε τόπο συνάντησης μύθου και εμπειρίας.

Στο έργο της Ειρήνης Σκανδάλου «Μήλα» με τα ρωμαϊκού τύπου κεραμίδια από τα Τζουμέρκα, η υφαντική μετατοπίζεται στον χώρο της εγκατάστασης και του παιχνιδιού. Τα κεραμίδια λειτουργούν ως υφαντικές επιφάνειες, πάνω στις οποίες τα μεσοβίτικα μοτίβα επανεμφανίζονται ως ρυθμός και κίνηση. Η αναφορά στο παραδοσιακό παιχνίδι τα μήλα παραμένει ανοιχτή και αμφίσημη, καλώντας τον θεατή να αναστοχαστεί τα όρια μεταξύ αναπαράστασης και βιωμένης μνήμης. Στο έργο του Κωνσταντίνου Κοϊνού, ο αργαλειός και η υφαντική μετατοπίζονται από την παραγωγή αντικειμένων στη σωματική εμπειρία της εργασίας. Οι εγκαταστάσεις λειτουργούν ως αποδομημένα σώματα, όπου τα νήματα, οι κόμποι και τα κεραμικά βαρίδια αναδεικνύουν την ένταση, την κόπωση και τη φροντίδα που ενυπάρχουν στη χειροποίητη πράξη. Η προσέγγιση αυτή συνομιλεί με τη φεμινιστική θεωρία της

εργασίας και της φροντίδας, η οποία επανατοποθετεί τις οικιακές και χειρωνακτικές πρακτικές στο κέντρο της πολιτισμικής παραγωγής (Bennett, 2020). Το έργο «Για Σένα και Για Μένα» του Νίκου Ιωσήφ αποτελεί μια βαθιά προσωπική αλλά ταυτόχρονα καθολική διερεύνηση της μνήμης και της φροντίδας. Μέσα από την τεχνική του textile collage, η διαδικασία της κοπής και της επανάληψης μετατρέπεται σε θεραπευτική πράξη, όπου η άνοια δεν λειτουργεί ως απώλεια, αλλά ως νέος τρόπος επικοινωνίας. Το ύφασμα γίνεται φορέας συναισθηματικής ανθεκτικότητας και η αφή ο τελευταίος, αδιαπραγμάτευτος χώρος συνάντησης. Τέλος, στο έργο *Interwoven Memories - Συμφασμένες Μνήμες* του Γιάννη Ροδοβίτη, η υφαντική συνομιλεί με την τεχνολογία και τη θεωρία της μετά-μνήμης (Jones & Osborne, 2020). Η χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης για την ανασύνθεση μιας γυναικείας βιογραφίας μετατοπίζει τη μνήμη από το προφορικό στο αλγοριθμικό, ενώ το εκτυπωμένο μοτίβο λειτουργεί ως κώδικας και μανιφέστο. Το έργο αναδεικνύει την πατριαρχική καταπίεση όχι ως παρελθόν, αλλά ως εγγεγραμμένο μοτίβο που επαναλαμβάνεται και μετασχηματίζεται.

Συνολικά, η έκθεση προτείνει μια εκ νέου ανάγνωση της παράδοσης. Οι διαχρονικές υφές δεν λειτουργούν ως νοσταλγικά ίχνη, αλλά ως πεδία διαπραγμάτευσης μνήμης, ταυτότητας και πολιτισμικής αντοχής. Μέσα από τις σύγχρονες καλλιτεχνικές πρακτικές, η ύφανση αναδεικνύεται ως πολιτική και ποιητική πράξη, ικανή να επανεφεύρει τη σχέση μας με το παρελθόν και το παρόν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Belting, H. (1994). *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*. University of Chicago Press.
- Bennett, J. (2020). *Vibrant matter: A political ecology of things*. Duke University Press.
- Δρακάκη, Μ., & Ορφανίδης, Γ. (2024). Μνήμη εστί... Κατάλογος της εικαστικής έκθεσης των Αντώνη Αλιβρούβα και Δημήτρη Αστερίου (19-28 Αυγούστου 2024), Μονή Αγίου Φραγκίσκου (Παλαιό Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων). Περιφέρεια Κρήτης.
- Ingold, T. (2013). *Making: Anthropology, archaeology, art and architecture*. Routledge.
- Jones, P. I., & Osborne, T. (2020). Analysing virtual landscapes using postmemory. *Social & Cultural Geography*, 21(2), 186-206.
- Stathogianni, S., & Orfanidis, G. (2025). Some Comments on the Female and Male Costumes of Kalavryta During the Greek Revolution. *American Journal on Contemporary Hellenic Issues*, 15, 124-129.
- Warburg, A. (1999). *The renewal of pagan antiquity: Contributions to the cultural history of the European Renaissance*. Getty Research Institute.

Γιώτα Ανδριάκαινα

Φροντίδα

νήμα σε ύφασμα
200x100 εκ
2024

Το έργο «Φροντίδα» (Care) της Γιώτας Ανδριάκαινα ξεκινάει από την πραγμάτευση της συλλογικής παράδοσης για να αποδώσει προσωπικά αισθήματα και εμπειρίες, σκηνές ονείρου και ενός ρευστού παρελθόντος που χτίστηκε πάνω σε καθημερινή φροντίδα και πολλαπλές μετακινήσεις. Σαν τα απλωμένα χαλιά και υφαντά που έντυναν τον χώρο μέσα και έξω από το σπίτι, η Ανδριάκαινα κόβει και ανασυνθέτει κομμάτια κεντημάτων σε μια πολυδιάστατη επιφάνεια, όπου διαφορετικές παραδόσεις και εμπειρίες συνενώνονται. Έτσι, αγγίζει σε συμβολικό επίπεδο όλα αυτά τα χέρια που κέντησαν τα υφάσματα, που μέτρησαν προσεκτικά τα υφάδια και τα στημόνια για τις βελονιές τους, προσβλέποντας σε μια μεταμόρφωση του καθημερινού χώρου.

Απόσπασμα κειμένου | Χριστίνα Γραμματικοπούλου, PhD Ιστορία & Θεωρία της Τέχνης

Κατερίνα Βέλλιου

Η Σάρκα του Λευκού Υφρανού _ #ffffff [white]

ελαιοχρώματα σε καμβά, κεντητό αντικείμενο
140×100 εκ & 140×80 εκ
70×50 εκ
2024

Στο πλαίσιο του project «Διαχρονικές Υφές, από την Παράδοση στη Σύγχρονη Δημιουργία», παρουσιάζω μια σειρά έργων που αντλούν την ουσία τους από τον αέναο διάλογο ανάμεσα στις παραδοσιακές μορφές τέχνης και τη σύγχρονη εικαστική έκφραση. Το κεντητό αντικείμενο της μητέρας μου, που απεικονίζει μια κοπέλα με ρόκα, λειτουργεί ως αφετηρία για μια αναστοχαστική διερεύνηση της μνήμης και της χειροτεχνίας. Αυτό το έργο, που εξακολουθεί να κοσμεί τον τοίχο του πατρικού μου, ενσωματώνει αξίες που διαποτίζουν και τη δική μου καλλιτεχνική πρακτική, φέρνοντας το παρελθόν στο παρόν. Η προσέγγισή μου εξετάζει την υλικότητα, αναδεικνύοντας τις υφές και τις ίνες του καμβά, οι οποίες λειτουργούν ως σύμβολα της φθοράς και της αναγέννησης. Οι λευκές αποχρώσεις, η απογύμνωση της επιφάνειας και η αποκάλυψη των δομικών στοιχείων του καμβά λειτουργούν ως συμβολικές πράξεις. Οι ίνες του καμβά αναδύονται σαν ένα «διασίδι» που φέρει μέσα του τη φθορά και την αναγέννηση, το παρελθόν και το παρόν που διαμορφώνουν τον κάθε τόπο.

Το κεντητό αντικείμενο είναι παραχώρηση της μητέρας μου, Γεωργίας Βέλλιου και φιλοτεχνήθηκε τη δεκαετία του 1970.

Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος

1000 χείλια

κραγιόν, ηλεκτρονικά αποσιγάρα, θερμόκολλα
60×80 εκ
2024

Ώρες πολλές, ατελείωτες.
Το μυαλό αδειάζει.
Κινήσεις αργές και επαναλαμβανόμενες.
Πάνω, κάτω, μέσα, έξω, αριστερά, δεξιά.
Ρουφάς την απόλαυση με μανία.
Τόσο που ζεσταίνονται τα ακροδάχτυλα.
Μια αδιάκοπη αναπνοή, εκπνοή.
Και όλα αυτά γιατί;
Για να γεμίσεις τον χρόνο σου, τον χρόνο που δεν έχεις.
Σαν την Πηνελόπη που ξεχνά να κοιτάξει το παράθυρο.
Δεν ξέρει να περιμένει, παρά ξεφτίζει το άλλοθι.
Νιώθει μοναχή.
Το δωμάτιο είναι γεμάτο με ένα νέφος σκληρό.
Μια γεύση περίεργη με πυκνή οσμή.
Σε καλεί να την δοκιμάσεις.
Μπορεί να σε ζαλίσει αν ξεχαστείς.
Και όλα αυτά μέσα σε ένα απόρθητο όριο.
Μια εικόνα σύνθετη, θαμπή αλλά και τόσο αλλόκοτη.
Τα χέρια κουράζονται τόσο που οι αρθρώσεις καίνε.
Τα νύχια φοβούνται μην κάνουν το λάθος.
Να χαθούν μέσα στις σάρκες.
Το δοχείο μόνο γεμίζει.
Η επιφάνεια ολοένα και απλώνεται.
Δεν υφάινεται εύκολα η μοίρα.
Δεν μπορείς να κεντήσεις το σύννεφο.
Τα χείλια στεγνώνουν αν και είναι τόσο λιπαρά.
Έρχεται πάντα η γλώσσα να τα δροσίσει.
Τα ίχνη πολλά με χρώματα που τραβούν τις μέλισσες.
Απλώνουμε τα υπάρχοντά μας εκεί, στην μοναξιά του επέκεινα.

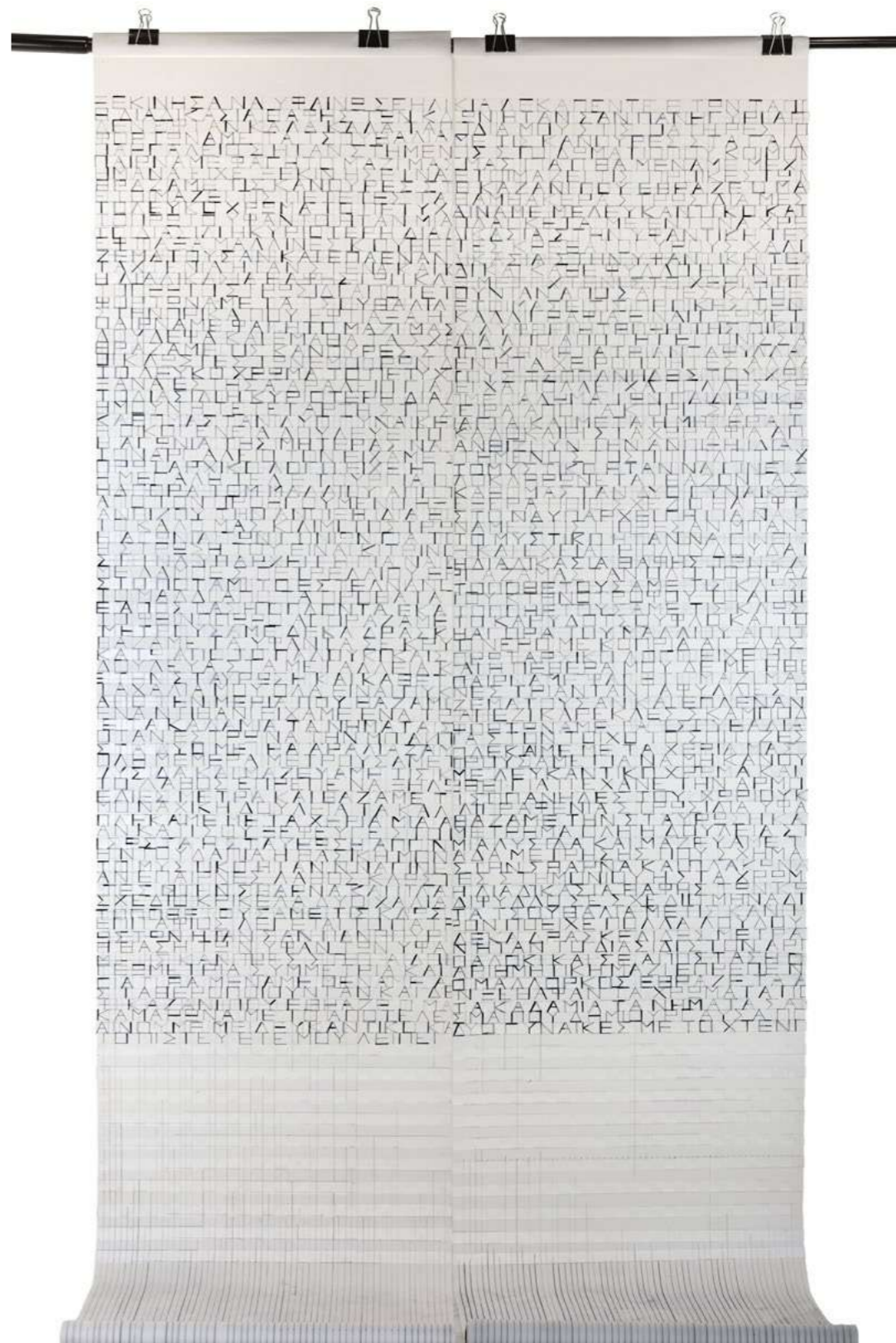

Κατερίνα Ζαφειροπούλου

Εγχειρίδιο υφαντικής

μολύβι και ανεξίτηλοι μαρκαδόροι σε ρυζόχαρτο
300×120 εκ
2024

Τον Αύγουστο του 2024 επισκέφτηκα το Παλαιοχώρι και την Ουρανούπολη Χαλκιδικής. Η ζεστή φιλοξενία, οι παθιασμένες και πολύωρες αφηγήσεις με τις ντόπιες υφάντρες αποτέλεσαν το πρωτογενές υλικό για την παραγωγή του εικαστικού έργου. Οι λέξεις τους ήταν ο κánaβος που οργάνωσε την σκέψη μου και έτσι η επιφάνεια του ρυζόχαρτου μεταμορφώθηκε σε γραμμικό, μολυβένιο διασίδι. Το συγκεκριμένο επίτοιχο εγχειρίδιο προσομοιάζει την αξία του κειμένου ως μεταγραφική αναπαράσταση του προφορικού λόγου των γυναικών. Το σχέδιο αρνείται να ολοκληρωθεί καθώς κάποιες γυναίκες δεν ήθελαν να μιλήσουν, άλλες ντράπηκαν καθότι ανύπαντρες μαζί με την σιωπή αυτών που δυστυχώς δεν είναι πια μαζί μας. Το συγκεκριμένο εγχειρίδιο μπορεί να εκτελεστεί ως ανθίβολο σε οριζόντιο και κάθετο αργαλειό ανοίγματος εξήντα εκατοστών, με στημόνι και υφάδι 2 εκατοστών σε ισομερή ύφανση.

Μαρία Ζησοπούλου

Νήματα Εγκλωβισμένα

σύρμα, νήμα
150×150 εκ
2025

Το έργο «Νήματα Εγκλωβισμένα» αποτελεί μια σύγχρονη συνομιλία με τα υφαντά της Θεσσαλίας, μέσα από ένα πλέγμα από σύρμα και νήμα. Το σύρμα, ως βιομηχανικό υλικό, φέρει πάνω του συμβολισμούς που συνδέονται με την ένταση, τον εγκλωβισμό και τις κοινωνικές συμβάσεις γύρω από τη γυναικεία ταυτότητα. Ανακαλώντας την πρακτική των υφαντών ως μέρος της γυναικείας προίκας, το έργο αναδεικνύει τη σύγκρουση ανάμεσα στην παράδοση και τον περιορισμό, την ομορφιά και την υποχρέωση. Η σκιά του στον τοίχο λειτουργεί ως φάντασμα της συλλογικής μνήμης – ένα πλέγμα ταυτότητας, ενσώματων εμπειριών και εσωτερικών τοπίων.

Δημήτρης Ζουρούδης

Υφ-άντρα

ελαιοχρώματα και κλωστές σε μουσαμά
150×150 εκ
2024

Αντιστρέφοντας τους όρους του μύθου της Πηνελόπης, ταυτίζομαι με τους εν αναμονή μνηστήρες. Ανίκανος να πετύχω τον στόχο, υποκλίνομαι με σεβασμό στην πολλαπλή και ανυπέρβλητη υπεροχή των τεχνοτροπιών του υφαδιού πάνω στο στημόνι. Τελικά, υποψιάζομαι ότι ο όρος Υφ-άντρα, δεν μπορεί παρά να προέρχεται από την ύπαρξη του σχεδίου της υπομονετικής σαΐτιάς, με την επιμελημένη και προκαθορισμένη χρωματική αντίθεση, από την εργάτρια χωρίς μνηστήρες, δηλαδή χωρίς άντρα. Το σχέδιο, δεν είναι παρά μονάχα μια προκαθορισμένη απαίτηση της πατριαρχίας, προκειμένου καμιά σαΐτιά να μην ξεφύγει από το σχέδιο. Η επιμελημένη λάθος σαΐτιά ή το στραβό υφάδι, εύχομαι πλέον να καταστεί σύμβολο αντίστασης.

Νίκος Ιωσήφ

Για Σένα και Για Μένα

textile collage
80×70 εκ
2026

Το έργο «Για Σένα και Για Μένα» αποτελεί μια σπουδή πάνω στη θραυσματική φύση της μνήμης και την ανθεκτικότητα του δεσμού φροντίδας. Πρόκειται για ένα πορτρέτο που υπερβαίνει την αναπαράσταση της μορφής, καθώς εγγράφει στο σώμα του την ίδια τη διαδικασία της σταδιακής λήθης και της συναισθηματικής επανασύνδεσης. Η ιδιαιτερότητα του έργου έγκειται στην τελετουργική του κατασκευή. Τα εκατοντάδες υφασμάτινα στοιχεία που συνθέτουν την επιφάνεια έχουν κοπεί από τη μητέρα του καλλιτέχνη, η οποία πάσχει από άνοια. Η επαναληπτική αυτή χειρονομία, η κοπή του υφάσματος σε ένα σταθερό, οργανικό σχήμα, μετατρέπεται σε μια θεραπευτική γέφυρα με το παρόν. Η άνοια, που συνήθως αποσυνθέτει την ταυτότητα, εδώ γίνεται το όχημα για μια συλλογική πράξη δημιουργίας. Μέσω της τεχνικής του textile collage, το έργο μεταβολίζει την καθημερινή αγωνία σε ύλη. Κάθε κομμάτι υφάσματος λειτουργεί ως ένα «ψηφίο» μνήμης: αυτόνομο, συχνά αποκομμένο από το αρχικό του πλαίσιο, αλλά ικανό να ενταχθεί σε ένα νέο, ενιαίο όλο. Η υλικότητα του υφάσματος, με τις πτυχώσεις και τις ανομοιογενείς υφές του, αντανακλά την πολυπλοκότητα της γήρανσης και την ευθραυστότητα της ανθρώπινης συνθήκης.

Φωτογράφιση έργου: Μάικ Ραφαήλ

Νίκος Κανόγλου

Αϊ-Γιώργης ο Καβαλάρης

υφαντό, κέντημα, μικτή τεχνική
70×100 εκ
2026

Η μορφή του Αγίου Γεωργίου που λογχεύει τον δράκο αποτελεί ένα εμβληματικό μοτίβο της μεταβυζαντινής εικόνας και της λαϊκής διακοσμητικής παράδοσης, παρόν σε υφαντά, κεντήματα και προικιά. Το έργο αντλεί από αυτή τη διττή κληρονομιά, συγκροτώντας τη μορφή του Αγίου μέσα από κομμάτια παλιών υφαντών και κεντημάτων, όπου η ύλη λειτουργεί ως φορέας μνήμης και χρόνου. Ραφές, στρώσεις και χειροποίητες συνδέσεις καθιστούν ορατή τη διαδικασία της κατασκευής, ενώ το κέντημα λειτουργεί ως γραφή που οργανώνει την ενιαία κίνηση του αναβάτη, του αλόγου και του δράκου. Ο δράκος, άλλοτε εμφανής και άλλοτε ενσωματωμένος σε ζωόμορφα μοτίβα, παραπέμπει σε τεκμηριωμένα σχήματα της ελληνικής λαϊκής χειροτεχνίας. Η αργή, επαναληπτική εργασία και τα φθαρμένα υλικά επαναφέρουν τη χειροποίητη πράξη ως ενεργό παρόν, μεταφέροντας τη σιωπηλή εργασία του χεριού στον χώρο της έκθεσης.

Κεζ

ΛΟΡ

ακρυλικό χρώμα και τσιμέντο πάνω σε ξύλο
115x125 εκ
2026

Στο έργο επιχειρείται η διάρρηξη της φόρμας του μοτίβου. Οι γραμμές λειτουργούν σαν κλωστές: πλέκουν και συγκρατούν, χωρίς να υπακούουν σε προκαθορισμένο σχέδιο. Ενα μοτίβο αποδομημένο και επανασυντεθειμένο μέσα από χειρονομίες χάραξης. Το χρώμα απομακρύνεται από τη βαρύτητα του παραδοσιακού κεντήματος. Λειτουργεί αέρινα, σαν σκόνη ή ίχνος φωτός.

Από την ενότητα «Βραχογραφίες»

Κωνσταντίνος Κοϊνός

Άπιλο

Ξύλο, νήμα, κεραμικά βαρίδια
165×65×30 εκ
40×20 εκ
2026

Το έργο αποτελεί μια σύγχρονη εκδοχή του αργαλειού, όχι ως εργαλείου παραγωγής, αλλά ως συμβολικού πεδίου μνήμης, σώματος και τελετουργίας. Η κατασκευή λειτουργεί σαν αποδομημένο σώμα, όπου η ύφανση μένει ανοιχτή ανάμεσα στη διαδικασία και το ίχνος. Τα νήματα, οι κόμποι και οι εντάσεις χαρτογραφούν τη χειρονομία, την επανάληψη και τον χρόνο. Τα κεραμικά βαρίδια γίνονται προεκτάσεις του σώματος βάρη-μέλη που φανερώνουν τη σχέση δύναμης, κόπωσης και στήριξης, ενεργοποιώντας τη σωματικότητα της εργασίας μέσα στο έργο. Το επιτοίχιο τμήμα της εγκατάστασης συνομιλεί με την υφαντική παράδοση, μεταφέροντάς την σε μια προσωπική γλώσσα, όπου το σώμα, το υλικό και ο χρόνος συνυπάρχουν.

Κική Κολυμπάρη

Επισκέπτης στην πόλη

νήματα και κλωστές από μαλλί, βαμβάκι ή ακρυλικό,
πάνω σε ξύλινο τελάρο
90×60 εκ
2025

Φύση, Ερωτιδείς, καρποί και λουλούδια, όλες οι απλοϊκές, πολύχρωμες αναπαραστάσεις των υφαντών, αφηγούνται το βασικό απόσταγμα της ζωής, τη χαρά και τη λύπη, τη γέννηση και τον θάνατο, τη γιορτή και τον έρωτα, την ομορφιά και την αρμονία. Κεντρικό μέρος αυτού του έργου καταλαμβάνει το φτερό ενός Ερωτιδέως. Ότι βρίσκεται κάτω από αυτό, προσπαθεί να το φτάσει, να το αγγίξει.

Έλενα Κυρκιλή

Λάβαρο

βελούδο, τρέσες, κεντήματα, γούνα, καμβάς με λαδομπογιές,
φτερά, ψεύτικα λουλούδια, κλωστές, ξύλο
147×45 εκ
2025

Ένα τελετουργικό λάβαρο, φόρος τιμής σε όλες εκείνες τις γυναίκες που, με την τέχνη, την υπομονή και τον αδιάκοπο αγώνα τους, ύφαιναν έργα ζωής. Σιωπηρές δημιουργοί της καθημερινότητας, στήριξαν οικογένειες και κοινότητες, μετατρέποντας το οικιακό και το χειροποίητο σε πολιτιστική κληρονομιά. Το έργο αναγνωρίζει και υμνεί την αθέατη εργασία και την ευαισθησία που μετατρέπει το υλικό σε μνήμη, το εργόχειρο σε τέχνη.

Ευδοκία Κύρκου

Χάρτινο Υφαντό

μικτή τεχνική (κολάζ σε χειροποίητο χαρτί, κλωστή, μελάνι)
116x52 εκ
2025

Χαρακτηριστικό στοιχείο της δουλειάς μου αποτελεί το έντονα χειρονομιακό ύφος. Δημιουργώ το δικό μου χειροποίητο λευκό χαρτί, πάνω στο οποίο χτίζω μια σύνθεση μέσω εκτύπωσης, ραφής και μελανώματος, σαν ένα κολάζ που ισορροπεί ανάμεσα στο σχέδιο και το απτικό στοιχείο. Με έμπνευση τα θεσσαλικά υφαντά –και πιο συγκεκριμένα τα μοτίβα από μια παραδοσιακή θεσσαλική ποδιά– επιχειρώ να ανασυνθέσω τη μνήμη και την υλικότητα αυτής της παράδοσης. Το έντονο κόκκινο, χαρακτηριστικό της θεσσαλικής υφαντικής, λειτουργεί εδώ ως φορέας ταυτότητας και έντασης. Συνδυάζοντας την τεχνική της ύφανσης με την ελευθερία του χαρτιού, δημιουργώ ένα «Χάρτινο Υφαντό» –ένα υβρίδιο μεταξύ ύλης και ιστορίας, παράδοσης και σύγχρονης εικαστικής γλώσσας.

Χρήστος Κωτσούλας [Capten]

Τα σεμεδάκια της θειά Μαρίκας

συναρμογή σεμέδων (κατασκευασμένων με βελονάκι) σε ύφασμα
270×260 εκ
2021

Τη θειά Μαρίκα τη θυμάμαι πάντα (όταν δεν ήταν στην κουζίνα να μαγειρεύει), μ' ένα βελονάκι στο χέρι να πλέκει δαντέλες. Ποτέ δεν απαντούσε τι θα τα κάνει, αλλά στα δικά μου μάτια ήταν σαν η γριά γεροντοκόρη που έφτασε έτσι τα 96, να ετοιμάζε την προίκα της. Πολλά χρόνια αργότερα σε κάποια οικιακή ανακατάταξη βρήκα μια βαλίτσα.

Και τι είχε μέσα η βαλίτσα;

Σεμεδάκια!

Η βαλίτσα της θειά Μαρίκας!

Η γοητεία αυτών των χειροτεχνημάτων, οι παλιακές αναμνήσεις και η αδυναμία μου να πετάω πράγματα, με ώθησαν στην εκμετάλλευση των ραπτικών δεξιοτήτων της αγαπημένης μου Βάγιας, της οποίας το έργο, αφού ολοκληρώθηκε υπό το άγρυπνο βλέμα μου, υφάρπαξα και υπέγραψα, αναγάγωντάς το σε Έργο Τέχνης, βγάζοντας για πάντα από τη λήθη τα μικρά χειροτεχνήματα, δίνοντάς τους μια καινούργια ζωή στον κόσμο της σύγχρονης τέχνης.

Αλέξανδρος Μαγκανιώτης

Ο Κίτσος ζει!

ακρυλικοί μαρκαδόροι σε ημιδιαφανές φίλμ
35×70 εκ
2025

Η ιστορία της Γκόλφως μας λέει ότι ο Τάσος κλονίζεται από το μεγαλείο του έρωτά της, αλλάζει γνώμη και τρέχει στο κατόπι της αλλά είναι όμως αργά: Η Γκόλφω έχει φαρμακωθεί και ξεψυχά στα χέρια του. Ο Τάσος αυτοκτονεί στο πλευρό της. Αφετηρία για το έργο ήταν μια πάντα που εικονογραφεί τον μύθο του Τάσου και της Γκόλφως: στον αρχικό μύθο οι πρωταγωνιστές πεθαίνουν από έρωτα ενώ στην δική μου εκδοχή τελικά η Γκόλφω ενδίδει στις προτάσεις του Κίτσου και ζει μέσα στις ανέσεις, έχει βάλει ακόμη και τα πρόβατα προς πώληση, αλλά το κενό στο βλέμμα της υποδηλώνει μια απουσία...

Ισμήνη Μπονάτσου

Ελληνίδα

μολύβι, κοπτική σε χαρτί
200x75 εκ
2025

Βλέποντας τα εκθέματα του Λαογραφικού Ιστορικού Μουσείου Λάρισας γοητεύτηκα ιδιαίτερα από τα φορέματα και την αυστηρή γεωμετρικότητα των κεντημάτων τους. Αποφάσισα να μεταγράψω τα μοτίβα και κυρίως την αίσθηση που μου προκάλεσαν στο χαρτί – το κατεξοχήν υλικό που χρησιμοποιώ στη δουλειά μου- αφαιρώντας όμως κάθε έννοια υφής, υλικότητας και χρώματος, έτσι ώστε να αναδειχθεί η προαναφερθείσα γεωμετρικότητα και πνευματικότητα. Στο δεύτερο επίπεδο, το κεφάλι της Κόρης 670 φορεμένο στο σώμα της Αφροδίτης της Μήλου και στα πέλματα της Καρυάτιδας, συγκροτούν ένα «σώμα συνονθύλευμα» του πολιτισμού που κληρονομήσαμε και φέρουμε σε μεγάλο βαθμό -επιτυχώς ή ανεπιτυχώς.

Διονύσης Παππάς

Pac-Man

εκτυπώσεις σε συνθετικό μετάξι
60×100 εκ
2025

Η σειρά αυτή συνδυάζει τη χρωματική και γεωμετρική σύνθεση των παραδοσιακών υφαντών του Λαογραφικού Ιστορικού Μουσείου Λάρισας με την αισθητική των ηλεκτρονικών παιχνιδιών, και συγκεκριμένα του Pac-Man. Μέσα από ψηφιακές γεωμετρικές συνθέσεις, ο καλλιτέχνης αποτυπώνει την παράδοση μέσα από τον φακό της σύγχρονης τεχνολογίας. Οι εκτυπώσεις τοποθετούνται σε ξύλινα κοντάρια με βάσεις που παραπέμπουν σε πολύχρωμες «λαογραφικές σημαίες», ενισχύοντας την αίσθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενώ παράλληλα ενσωματώνει με έξυπνο και δημιουργικό τρόπο την ψηφιακή τέχνη.

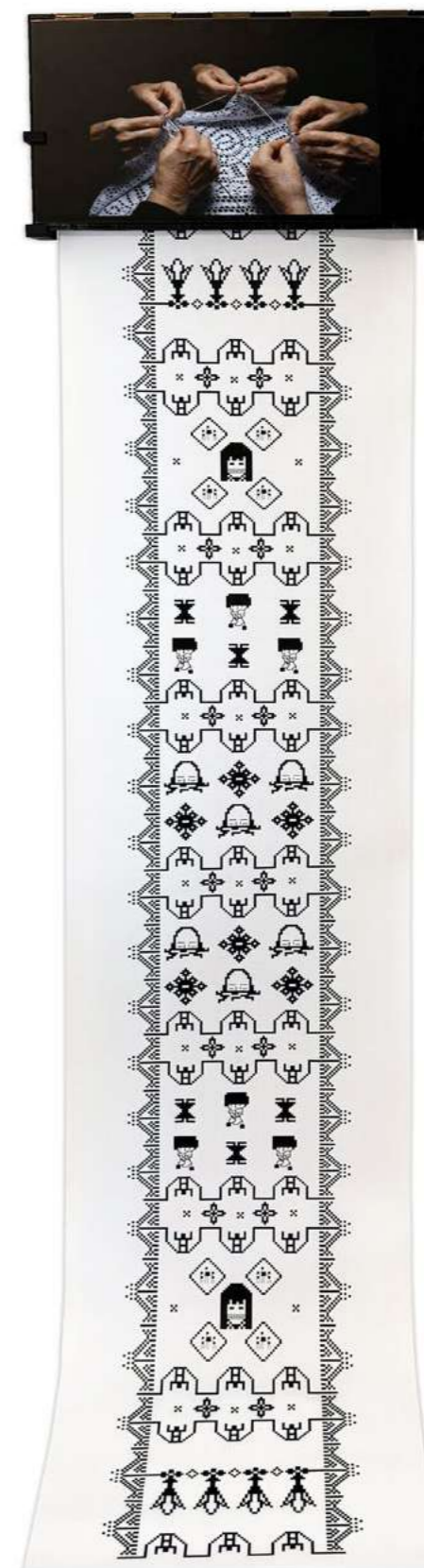

Γιάννης Ροδοβίτης

Συνυφασμένες Μνήμες

μικτή τεχνική
200 x 45 εκ
2026

Το «Συνυφασμένες Μνήμες» (Interwoven Memories) είναι ένα πολυμεσικό έργο που πραγματεύεται τη βιογραφία μιας γυναίκας του 20ού αιώνα ως συλλογική μνήμη. Μέσα από ήχο, βίντεο και εκτυπωμένο υλικό, η πλέξη και το κέντημα αναδεικνύονται ως κοινός γυναικείος τόπος, αλλά και ως πράξη σιωπηλής αντίστασης απέναντι στην πατριαρχική οικογενειακή δομή. Η αφήγηση συγκροτείται μέσω της έννοιας της μετά-μνήμης, με τη χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης που γεφυρώνει την ιστορική μαρτυρία με την αλγοριθμική ανακατασκευή. Το έργο συνδέει το ψηφιακό με το φυσικό, μετατρέποντας το μοτίβο σε κώδικα και το εργόχειρο σε φορέα μνήμης, εμπειρίας και χειραφέτησης.

Ειρήνη Σκανδάλου

Μήλα

κεραμίδια, μάλλινο στημόνι και υφάδι
50×70 εκ
2026

91

Στο έργο οργανώνεται ένα παιχνίδι που φαίνεται και ένα που υπαινίσσεται. Τρία ρωμαϊκού τύπου κεραμίδια από πεσμένα σπίτια των Τζουμέρκων λειτουργούν ως υφαντικές επιφάνειες, πάνω στις οποίες αναπτύσσεται μια σύνθεση βασισμένη σε μετσοβίτικα μοτίβα υφαντού. Οι φιτίκες σχηματίζουν δύο αντιπαρατιθέμενες ομάδες, ενώ το σύμβολο του μήλου δηλώνει την κίνηση και τον ρυθμό. Η διάταξη παραπέμπει στο παραδοσιακό ομαδικό παιχνίδι «μῆλα», χωρίς να εξαντλείται σε αυτό. Το υλικό, η επανάληψη και η χειρονομία αφήνουν ίχνη μιας δεύτερης ανάγνωσης. Το έργο καλεί τον θεατή -συνομιλώντας με το παρελθόν και τη μνήμη- να εντοπίσει πού τελειώνει η αναπαράσταση και πού ξεκινά το παιχνίδι.

Ευγενία Φαλιαρίδου

Νυφικό νυχτικό

μέρος εγκατάστασης υφαντό νυχτικό, διαφανές χαρτί,
ακρυλικά χρώματα σε καμβά
διαστάσεις μεταβλητές
2024

Το νυφικό - νυχτικό, ως μέρος της γυναικείας προίκας, το οποίο έχει υφανθεί σε αργαλειό στα τέλη του 19ου αιώνα, ένα "readymade" αντικείμενο, προσεγγίζει τις έννοιες της ταυτότητας και της κοινότητας και λειτουργεί στην παρούσα εγκατάσταση ως σύμβολο της γυναικείας ταυτότητας, της ικανότητας, της αναγνώρισης και της χειραφέτησης, όπως το παράδειγμα των υφαντριών της Ουρανούπολης. Τοποθετημένο ανάμεσα σε αφαιρετικές φόρμες και γραμμικά στοιχεία που προκύπτουν από οργανικές μορφές, ριζώματα, γίνεται μέρος της σύνθεσης, συνδέοντας τη σύγχρονη θεωρία με το πρόσημο «ρίζωμα», που προσδιορίζει μία προσωπική αναζήτηση με την αναζήτηση για συλλογική ταυτότητα. Η ζωγραφική σύνθεση αντλεί πληροφορίες από τα «Καλλιγραφένια» του Παλαιοχωρίου και διατηρείται ως σημείωση υπό μορφή σχεδιασμού σε διαφανές χαρτί.

Στη Βαλσαμώ Καλημέρη, 1839-1933.

Φίκος

Γιάννη Μου Το Μαντήλι Σου

μικτή τεχνική
126×96 εκ
2026

Το έργο «Γιάννη Μου Το Μαντήλι Σου» εικονογραφεί το ομώνυμο ηπειρώτικο τραγούδι, αντλώντας τη χρωματική κλίμακα και μορφολογικό λεξιλόγιο από τα ηπειρώτικα υφαντά και τη βυζαντινή τέχνη. Στο κέντρο, ο Γιάννης ως αιώνιος ξενιτεμένος με φτερά αποδημητικού πουλιού παριστάνεται δίπλα στη μητέρα του, σύμβολο αποχωρισμού. Μια αγγελική μορφή κρατά στιγμιαία το βάρος της ξενιτιάς, που προσωποποιείται ως Αρπυία (ετυμ: αρπάζω) και κρατάει το δισάκι του ξενιτεμού αγγίζοντας παράλληλα τον νέο ανάμεσα σε ώμο και λαιμό με τρόπο σκόπιμα αμφίσημο –υποστήριξη ή απειλή, όπως η ίδια η ξενιτιά που άλλοτε σώζει και άλλοτε πνίγει. Κάτω, ο προσωποποιημένος ποταμός παραπέμπει στους στίχους του τραγουδιού, όπου τα νερά λερώνονται αντί να καθαρίζουν. Η ζωγραφική γλώσσα και σύνθεση συνδέουν την αρχαία, βυζαντινή, λαϊκή και σύγχρονη παράδοση, αναδεικνύοντας τη συνέχεια και ενοποιητική δυναμική της ελληνικής εικαστικής παράδοσης.

Βιογραφικά Καλλιτεχνών

Η **Γιώτα Ανδριάκαινα** αποφοίτησε από το τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, της Σχολής Καλών Τεχνών, ΑΠΘ και στη συνέχεια ολοκλήρωσε το μεταπτυχιακό πρόγραμμα Οπτικοακουστικές Τέχνες στην Ψηφιακή Εποχή, στο Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Εργάζεται ως Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό στη Σχολή Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ατομικές Εκθέσεις: Paper Choreography, Saplitza Warehouses, Castle of Mytilene, 2024, Hold on!, Ionian Parliament, Corfu, 2022 The "Ah!" moment in the Life of Useless "Things", Bey Hamam, Greece, 2019, "Why Don't You Eat Okra, Michalis?" - The Poetics of Everyday Life in Crisis, Tsarsi Hamam, Mytilene, 2018, How to Cross a Thread Bridge, Gallery 7, Athens, 2017, Under Pressure, Vitrina OTE, Greece, 2017, Not a Day Without a Line, Artis Causa, Greece, 2016, If Life Were a Thread, Telloglion Foundation of Arts, Greece, 2016, From a Thread, Museum of Contemporary Art of Florina, Greece, 2015 www.giotaandriakaina.com

Η **Κατερίνα Βέλλιου** είναι απόφοιτη του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. και του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός» του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η καλλιτεχνική της πρακτική επικεντρώνεται στην ερμηνευτική διερεύνηση του δομημένου περιβάλλοντος, μέσα από την ανάλυση αρχιτεκτονικών δομών και μεταβαλλόμενων ατμοσφαιρών που διαμορφώνουν την ταυτότητα των τόπων. Αντιμετωπίζει τον αστικό και πολιτισμικό ιστό ως μια δυναμική συνθήκη, η οποία, παρά τη φαινομενική της στασιμότητα, υπόκειται σε συνεχείς μετασηματισμούς μέσα στον χρόνο. Η προσέγγισή της στη μελέτη των αστικών και χωρικών μεταμορφώσεων περιλαμβάνει την καταγραφή μορφολογικών αλλαγών και την ανάλυση της εξέλιξης του χαρακτήρα των τόπων, με έμφαση στη σχέση υλικότητας, μνήμης και ίχνους. Ο άξονας «φθορά - γένεση νέας συνθήκης» λειτουργεί ως βασικό εννοιολογικό εργαλείο, διαπερνώντας και εμπλουτίζοντας το σύνολο της καλλιτεχνικής και επιμελητικής της παραγωγής. Έχει παρουσιάσει τρεις ατομικές εκθέσεις (2020, P-art Gallery, Virtual 3D Space, Σικάγο · 2019, Zygote Press Shop, Κλίβελαντ · 2016, Metamorfofis Art Gallery, Θεσσαλονίκη) και έχει συνεργαστεί με ιδρύματα και φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό (ESAG, ΠΑΔΑ, ΥΠ.Π.Ο., Orestiad Foundation, NOMUS, MOMus, Zygote Press, Α.Π.Θ.). Έργα της έχουν συμπεριληφθεί σε συλλογές και καταλόγους σύγχρονων εκθέσεων. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη, διερευνώντας διαρκώς νέες οπτικές και δημιουργικές συνθήκες. www.katerinavelliou.com

Ο **Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος** (γεν. 1978) είναι Εικαστικός Καλλιτέχνης και Αναπληρωτής Καθηγητής στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ. Διδάκτωρ (PhD) της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αποφοίτησε και τιμήθηκε με το Paula Rhodes Memorial Award από το MFA του School of Visual Arts, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ με υποτροφίες από τα Ιδρύματα Fulbright, Gerondelis και Αλέξανδρος Ωνάσης. Αποφοίτησε από το Μεταπτυχιακό Εικαστικών Τεχνών (MET) της ΑΣΚΤ και από το Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών Α.Π.Θ. Από το 2001 έχει πραγματοποιήσει 12 ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε περισσότερες από 100 διεθνείς ομαδικές εκθέσεις, residencies και project στην Ελλάδα και εξωτερικό. (Skowhegan School of Painting and Sculpture ΗΠΑ, Flux Factory Νέα Υόρκη, USF AIR Verftet, Μπέργκεν Νορβηγίας, Photobiennale Θεσσαλονίκης). Έχει αποσπάσει εναύσιους και αναθέσεις παραγωγής έργων σε Ιδρύματα όπως το Morton Arboretum στο Lisle Illinois των ΗΠΑ, το Μουσείο Πολιτικής Αεροπορίας στην Αθήνα, το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, την εταιρία Miltech Hellas, το Goethe-Institute Θεσσαλονίκης και το Ίδρυμα Γ & Δ Μαμιδάκη. Έργα του βρίσκονται σε πολλές δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα, Ελβετία, Λονδίνο και ΗΠΑ. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. www.theodoroszafeiropoulos.com

Η **Κατερίνα Ζαφειροπούλου** αποφοίτησε από το τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ (2001-2006) με υποτροφία από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). Αποφοίτησε από το MFA Byam Shaw, Central Saint Martin's College of Art and Design στο Λονδίνο (2008-2009), με υποτροφίες και βραβεία από τα Ιδρύματα Χρήστου και Καλλιόπης Λεμού, Ν. Κουκουφλή, Π. Μπακαλά. Από το 2010 έχει πραγματοποιήσει 6 ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε περισσότερες από 30 ομαδικές εκθέσεις, residencies και projects στην Ελλάδα και το εξωτερικό, (Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Λαογραφικό Μουσείο Λάρισας, Εβραϊκό Μουσείο, Παναθηναϊκή Ε. Αβέρωφ, Μακεδονικό Μουσείο

Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Θεσσαλονίκης). Τα έργα της πραγματώνονται μέσα από διαφορετικά εκφραστικά μέσα, συνένωση θραυσμάτων και επιτελεστικές πρακτικές. Οι επιφάνειες αρχιτεκτονικών δομών ως διαπερατά όρια, η εικόνα της πόλης σαν ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κάδρο, καθημερινά αντικείμενα του πόθου και βιομηχανικά παιχνίδια είναι μερικά από τα υλικά που διαμορφώνουν το εικαστικό της λεξιλόγιο. Η πρακτική της προκύπτει οργανικά μέσα από μια διαδικασία που ξεκινά με τον συσχετισμό ετερογενών οντοτήτων (συλλογή, οργάνωση, ταξινόμηση, συναρμολόγηση) και τις απειρίριστες και δαιδαλώδεις δυνατότητες του κολλάζ και του assemblage. Έργα της ανήκουν σε πολλές δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές και έχουν συμπεριληφθεί σε καταλόγους ομαδικών εκθέσεων, projects, εφημερίδες και περιοδικά στην Ελλάδα και το Εξωτερικό. www.katerinazafeiropoulou.com

Ο **Δημήτρης Ζουρούδης** γεννήθηκε στον Πειραιά. Σπούδασε στο Πρώτο Εργαστήριο Ζωγραφικής της Α.Σ.Κ.Τ. (με τον Δημήτρη Μυταρά) καθώς και στο ΠΜΣ «Ψηφιακές Μορφές Τέχνης» της ΑΣΚΤ. Εργάζεται στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη. Διετέλεσε καθηγητής Ζωγραφικής, Διευθυντής του 1ου Εργαστηρίου Ζωγραφικής και Πρόεδρος του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. Δίδαξε στο ΠΜΣ «Ψηφιακές Μορφές Τέχνης» της ΑΣΚΤ (2002-2012). Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ) 2017-2022. Έργα του βρίσκονται σε δημόσιες συλλογές (Εθνική Παναθηναϊκή-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, MOMus - Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο Βορρέ, Παναθηναϊκή Αβέρωφ, Κέντρο Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνου) και ιδιωτικές συλλογές. Έχει πραγματοποιήσει 17 ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πάνω από 40 ομαδικές. Έχει οργανώσει πάνω από 10 ομαδικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πάνω από 15 ερευνητικά προγράμματα και Επιστημονικά Συνέδρια, ενώ παράλληλα επιτελεί διδακτικό έργο από το 2002 έως σήμερα. Για το καλλιτεχνικό του έργο έχουν δημοσιευτεί πάνω από 100 κριτικά σημειώματα από κριτικούς, ιστορικούς τέχνης και επιμελητές Μουσείων. Το έργο του παρουσιάζεται σε θεματικές ενότητες και εκτίθεται υπό μορφή εγκαταστάσεων. Οι συνθέσεις του επιδιώκουν να εξερευνηθούν πράξεις και γεγονότα της σύγχρονης εποχής, ο συσχετισμός των παραγόμενων μηνυμάτων επιδιώκει την συνειρμική συμμετοχή του θεατή. www.zouroudisart.com

Η **Μαρία Ζησοπούλου** γεννήθηκε στη Λάρισα, ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Ζωγραφική στη Σχολή Καλών Τεχνών του ΑΠΘ με καθηγητές τον Κυριάκο Μορταρακο και Δημήτρη Ζουρούδη. Το έργο της εκτείνεται από τη ζωγραφική έως την εγκατάσταση και την performance, διερευνώντας ζητήματα ταυτότητας, διαπαφής και σωματικής εμπειρίας. Έχει παρουσιάσει ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Είναι συνδιοκτκήτρια και art director του Bowie House στη Θεσσαλονίκη.

Ο **Νίκος Ιωσήφ** γεννήθηκε στην Ελλάδα και ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε γραφιστική στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε για σειρά ετών στον χώρο του interior design, εμπειρία που επηρέασε ουσιαστικά τη χωρική και υλική προσέγγιση της καλλιτεχνικής του πρακτικής. Έχει πραγματοποιήσει δύο ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε σημαντικές διεθνείς διοργανώσεις, μεταξύ των οποίων η XV Biennale de la Méditerranée (2011), η Contextile Biennale και η Biennale Λάρνακας. Έργα του ανήκουν σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. www.nikosiosif.com

Ο **Νίκος Κανόγλου**, ιδρυτικό μέλος της εικαστικής ομάδας Ξύλινος Ιππίας, είναι εικαστικός καλλιτέχνης που δημιουργεί έργα μεγάλων διαστάσεων, μνημειακής κλίμακας με έμφαση στη φθορά της φύσης των υλικών, σε χαρτί, φυσικό κάμπο αλλά και ιδιαίτερα υλικά όπως αποκολλήσεις αποτοιχίσεων. Επιλέγει συνειδητά και με αυστηρό κριτήριο πρώτες ύλες που συνδέονται με τη βυζαντινή ζωγραφική, τα ψηφιδωτά, τον χρυσό από ταφικά κτερίσματα και τις τοιχογραφίες φρέσκο και οργανικά χρώματα. Το έργο του αφομοιώνει επιρροές από την πειθαρχία των σπουδών του στο design και την αρχιτεκτονική έως την ελευθερία των εικόνων και εμπειριών από τα πολυάριθμα ταξίδια του στο εξωτερικό και την επαφή του τόσο με την Ελληνική παράδοση όσο και με την λαογραφία των Ευρωπαϊκών και Ασιατικών πολιτισμών. Έχει συμμετάσχει σε διάφορες εκθέσεις, μεταξύ άλλων στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας, στο Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας, στο Μνημείο της Μάχης του Μπλόκου Μάντρας Κοκκινιάς, την Δημοτική Παναθηναϊκή της Νίκαιας και στην Δημοτική Παναθηναϊκή Αθηναίων στην επετειακή έκθεση για τον εορτασμό της απελευθέρωσης της Αθήνας και της Μεταπολίτευσης, « Η αποκατάσταση της αισιοδοξίας». αλλά και σε καταξιωμένους ιδιωτικούς χώρους. Αυτή την περίοδο, είναι επικεφαλής καλλιτέχνης στο πρώην Σανατόριο της Άνας Μελλά, νυν Μαννα Arcadia, ζει και εργάζεται στην Αθήνα όπου διατηρεί το καλλιτεχνικό του εργαστήριο. Έργα του ανήκουν σε ιδιωτικές και δημοσιές συλλογές.

Ο **Κεζ** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1983 και ξεκίνησε την ενασχόλησή του με το graffiti το 1997. Τα τελευταία 24 χρόνια, το ενδιαφέρον του επικεντρώνεται στις τοιχογραφίες μεγάλης κλίμακας, τη street art και τη σύγχρονη τέχνη. Το ιδιαίτερο ύφος του είναι επηρεασμένο από την ξυλογραφία, τα ανάγλυφα και την τυπογραφία. Αντλεί την έμπνευσή του από μια ευρεία θεματολογία, η οποία περιλαμβάνει την αστική αρχαιολογία, την ελληνική μυθολογία, τη φύση, τα αφαιρετικά ορεινά τοπία, καθώς και το σκληρό αστικό περιβάλλον της Αθήνας. www.kez.gr

Ο **Κωνσταντίνος Κοϊνός** είναι εικαστικός καλλιτέχνης με έδρα την Αθήνα. Η δουλειά του εστιάζει στη γλυπτική και την εγκατάσταση, διερευνώντας τη σχέση σώματος, μνήμης, τελετουργίας και υλικότητας μέσα από φυσικά και οργανικά υλικά. Η πρακτική του βασίζεται σε χειρωνακτικές διαδικασίες και επαναληπτικές χειρονομίες, προσεγγίζοντας την ύλη ως φορέα εμπειρίας, χρόνου και σωματικής εγγραφής.

Η **Κική Κολυμπάρη** στη δουλειά της μετατρέπει τα καθημερινά ερεθίσματα άλλοτε σε αφηρημένα και άλλοτε σε σχεδόν αφηρημένα ζωγραφικά στοιχεία μέσα στα οποία εγγράφεται η επισφαλής και παραγμένη αισθαντικότητα, αφήνοντας να διαφανεί όχι τόσο η αναπαραστατική όσο η ψυχική αφηρητικότητα τους. Μια ζωγραφική καταγραφή που ισορροπεί ανάμεσα στην ψευδαισθηση και την πραγματικότητα. Έχει πραγματοποιήσει τέσσερις ατομικές εκθέσεις, στην a.antonoπουλου.art gallery το 2025, στη Stand in Line (Λευκωσία) το 2024 και στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών το 2019 και το 2022. Επίσης έχει λάβει μέρος σε αρκετές ομαδικές εντός και εκτός Ελλάδας όπως στην Galerie Münsterland στο Emsdetten ("Wo man sich trifft"/ 2023), στην Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων («Encore! Νέα Ελληνική Ζωγραφική»/ 2023), στη Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων (Έργα της συλλογής Αντώνη και Άζιας Χατζηγιάννου/ 2022), στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου Κρήτης («21! Σύγχρονη Ελληνική Ζωγραφική»/ 2020), στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης ("WAAG"/ 2021), στο Museo Regionale d' Arte Moderna e Contemporanea του Παλέρμο ("WAAG"/ 2021), στην ART ATHINA (2020, 2021), στην Πινακοθήκη των Κυκλάδων στη Σύρο ("Entity Battlefields"/ 2020), στο Kunst- und Projekthaus "Torstrasse 111" στο Βερολίνο ("A matter of touch"/ 2020), στο Κάστρο των Πομερανών Δουκών του Στπέτσιν ("Leonardesca"/ 2021), στο Museo di Sant' Agostino της Γένοβα ("Leonardesca"/ 2021), στο Μουσείο Ηρακλειδών στην Αθήνα («Κοσμοναύτες εσωτερικού διαστήματος»/ 2018), κ.ά. Έργα της βρίσκονται σε ιδιωτικές συλλογές σε Ελλάδα και εξωτερικό. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

Η **Έλενα Κυρκιλή** γεννήθηκε στο Τορόντο του Καναδά. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (2011-2017) στο Α' Εργαστήριο Ζωγραφικής με καθηγητή τον Άγγελο Αντωνόπουλο. Στην ΑΣΚΤ φοίτησε παράλληλα στο Εργαστήριο Γλυπτικής με καθηγητή τον Νίκο Τρανό και στο Εργαστήριο Αγιογραφίας και Εγκαυτικής με καθηγητή τον Παύλο Σάμιο. Στο παρελθόν έχει πραγματοποιήσει σπουδές στις Ελευθέρια Τέχνες (Liberal Arts) στο University of Western Ontario. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Έργα της βρίσκονται στη συλλογή της Τράπεζας Πειραιώς, του Μουσείου Μπενάκη και σε ιδιωτικές συλλογές εντός και εκτός Ελλάδος. www.helenkyrkilis.com

Η **Ευδοκία Κύρκου** γεννήθηκε στην Κύπρο. Σπούδασε Γραφιστική στο Πανεπιστήμιο Frederick στην Κύπρο και στη συνέχεια παρακολούθησε μαθήματα Φωτογραφίας στην Σχολή AESP Αθηνών. Είναι απόφοιτη της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών της Αθήνας (2005 - 2010) με πτυχίο στη Ζωγραφική. Παρακολούθησε επίσης μαθήματα Χαρακτικής, Φωτογραφίας και Σκηνογραφίας. Έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις σε Κύπρο, Ελλάδα, Ολλανδία, Αυστρία, Βουλγαρία, Γαλλία, Αλβανία και Ιταλία. Η τρίτη της ατομική έκθεση με τίτλο Shadows and Beyond παρουσιάστηκε στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης ΔΙΑΤΟΠΟΣ Κύπρου (2024). Η δεύτερη ατομική της έκθεση με τίτλο Ανατροπή, παρουσιάστηκε στην Art Appel Gallery στην Αθήνα (2021). Έχει παρουσιάσει την πρώτη της ατομική έκθεση στα πλαίσια του «Window Project» στην γκαλερί Penintarlinena στην Κύπρο (2013). Η εγκατάστασή της "Is this the life we really want? I" παρουσιάστηκε διαδικτυακά στην ιστοσελίδα του Torrance Art Museum, ΗΠΑ (2021). Συμμετείχε στην ομαδική έκθεση «Σχέδιο Σωτηρία» που έχει καταγραφεί στο ομώνυμο βραβευμένο ντοκιμαντέρ της Λουκίας Ρικάκη (2011). Έργα της ανήκουν σε ιδιωτικές και δημόσιες συλλογές. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

Ο **Χρήστος Κωτσούλας [Capten]** είναι εικαστικός καλλιτέχνης. Γεννήθηκε στην Πρέβεζα το 1968. Σπούδασε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων (1986-1991) και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας Ζωγραφική (2002-2008). Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου στη Θεσσαλονίκη (2009-2010). Έχει διατελέσει Ανώτερος Αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού και Κυβερνήτης του Ωκεανογραφικού ΝΑΥΤΙΛΟΣ. Έχει τιμηθεί από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας με το Χρυσό Σταυρό του Τάγματος της Τιμής. Έχει αποσπάσει έπαινο από το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας για εικαστικό του έργο που βρίσκεται στη συλλογή του. Έχει πραγματοποιήσει 2 ατομικές εκθέσεις, έχει παρουσιάσει δύο εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας σε μεγάλες διοργανώσεις και έχει συμμετάσχει σε περισσότερες από 50 ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό ενώ έχει επιμεληθεί και 2 εκθέσεις σύγχρονης τέχνης. Έργα του βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές. www.captengr.com

Ο **Αλέξανδρος Μαγκανιώτης** γεννήθηκε στην Αθήνα όπου ζει και εργάζεται. Σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Ε.Μ.Π. κατέχει Master in Architectural Design από U.C.L. του Λονδίνου. Ως εικαστικός έχει παρουσιάσει την δουλειά του σε οκτώ ατομικές εκθέσεις σε μουσεία και γκαλερί στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει συμμετάσχει σε ομαδικές εκθέσεις του Υπουργείου Πολιτισμού εκπροσωπώντας την Ελλάδα στο εξωτερικό. www.alexmaganiotis.com

Η **Ισμήνη Μπανάσου** γεννήθηκε στην Κεφαλονιά. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας (1986-1991), και στη Facultad de Bellas Artes, Universitat de Barcelona, με υποτροφία της Ισπανικής κυβέρνησης (1993-1994). Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ, (2010-2012). Έχει κάνει 13 ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα, το Βέλγιο και την Ισπανία. Έχει συμμετάσχει σε ομαδικές εκθέσεις σε Ελλάδα, Αυστρία, Ολλανδία, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Αγγλία, Βέλγιο, Κύπρο, Τουρκία, Ρωσία, Εκουαδόρ, Κίνα.

Ο **Διονύσης Πανπάς** είναι καλλιτέχνης με βάση την Αθήνα. Στην εικαστική του πρακτική επικεντρώνεται κυρίως στη χρήση του χαρτιού ως πρώτης ύλης, στα σχέδια με κάρβουνο ή μολύβι, καθώς και σε γλυπτά, κατασκευές και εγκαταστάσεις. Μεγάλωσε στη Χαλκίδα, όπου ήρθε από νεαρή ηλικία σε επαφή με τα εικαστικά, παρακολουθώντας μαθήματα τέχνης στο Εργαστήριο Τέχνης για παιδιά του Δ. Μυταρά (1985-1991). Έχοντας ολοκληρώσει σπουδές στην Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (2001) και μεταπτυχιακές σπουδές στη Βυζαντινή Αρχαιολογία (2006), εισήχθη στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών όπου σπούδασε ζωγραφική στο εργαστήριο του Άγγελου Αντωνόπουλου (2012-2017). Παράλληλα ασχολήθηκε με το σχέδιο, τα πολυμέσα και την ψηφιακή τέχνη, αποφοιτώντας με άριστα (9,51). Έχει δημιουργήσει έργα στον δημόσιο χώρο

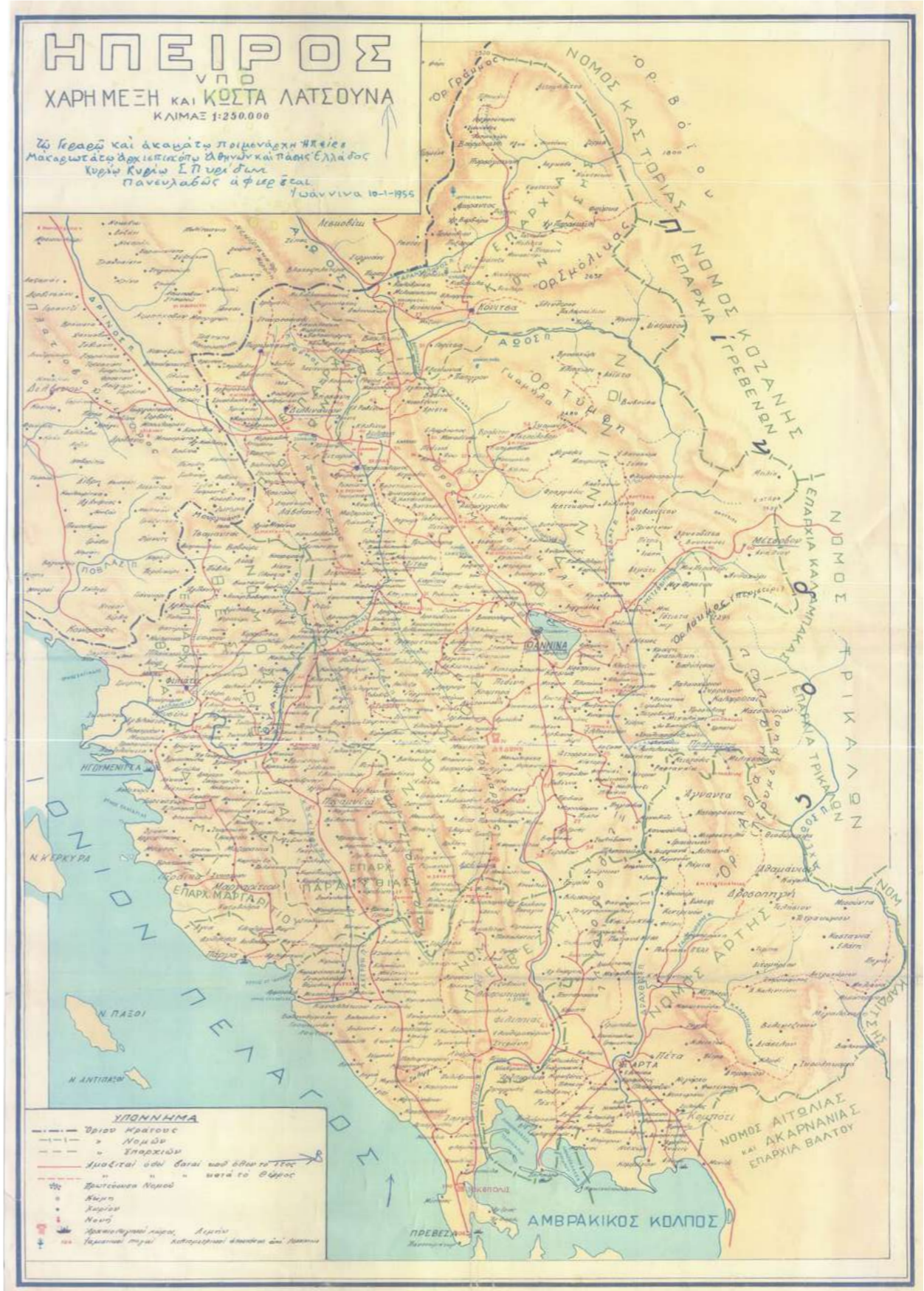
και έχει συμμετάσχει σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις εικαστικών στην Ελλάδα και το εξωτερικό μεταξύ των οποίων στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης, MOMus-Μητροπολιτικός Οργανισμός Μουσείων Εικαστικών Τεχνών Θεσσαλονίκης, Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών, Museo d'arte contemporanea della Sicilia, Budapest Art Fair, Depo Darm Gallery Athens, Μουσείο Ηρακλειδών, TAF /the art foundation, Γκαλερί Ευριπίδης, The Project Gallery Athens, Εικαστικός Κύκλος ΔΛ, Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο-Αθήνα, Space 52, Fokionou Art Space, Back to Athens, Saint of Athens, Platforms Project και αλλού. Το 2020 ήταν ομιλητής στο TEDx University of Piraeus με θέμα το MOMENTUM. Έχει διακριθεί με έπαινο στην 8η Μπιενάλε Φοιτητών των Σχολών Καλών Τεχνών Ελλάδας (2017) και απέσπασε το βραβείο Art & Design από το Mad about arts (2019). Έχει βραβευτεί και σε άλλες εικαστικές εκθέσεις (βραβείο σχεδίου στην έκθεση "the walking dead", Ωδείο Αθηνών, Πρώτο βραβείο σχεδίου για φοιτητές της Α.Σ.Κ.Τ. εκδόσεις Μεταίχμιο) Έχει εργαστεί ως συνεργάτης στο Γραφείο των Υπουργών Λ. Κονιόρδου και Μ. Ζορμπά (2018-2019), ενώ σήμερα εργάζεται στον ΟΔΑΠ του Υπουργείου Πολιτισμού. www.dionisiospappas.com

Ο **Γιάννης Ροδοβίτης** είναι εικαστικός καλλιτέχνης που ζει και εργάζεται στον Βόλο. Το έργο του επεξεργάζεται τις πολιτικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές πτυχές της τεχνολογίας, καθώς και τη σχέση τους με την ατομική και συλλογική μνήμη. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, Φλώρινας και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου «Μετα-βιομηχανικός Σχεδιασμός: Σχεδιαστικές και Καλλιτεχνικές Πρακτικές για την Παραγωγή της Καθημερινής Ζωής» του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, όπου ασχολήθηκε με ζητήματα του μετα-ανθρώπου και του cyborg ως υβριδικές καταστάσεις της σύγχρονης πραγματικότητας. Ως υποψήφιος διδάκτωρ του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Φλώρινας, ασχολείται με την καλλιτεχνική έρευνα και τις αναπαραστάσεις της μνήμης στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης. Στο έργο του η έρευνα λειτουργεί ως κεντρικό μεθοδολογικό εργαλείο, αξιοποιώντας ποικίλα μέσα και υλικά. Έχει παρουσιάσει τη δουλειά του σε ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μεταξύ των οποίων: Μουσείο Προσφύγων | Θεσσαλονίκη, Balkan Art Gallery | Ξάνθη, D Constantemporary Gallery | Λονδίνο.

Η **Ειρήνη Σκανδάλου** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1979. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Νοσηλευτικής του ΤΕΙ Πατρών και του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Έχει ολοκληρώσει με επιτυχία το Πιλοτικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την ανάπτυξη δεξιοτήτων χειροτεχνίας, με εξειδίκευση στην Υφαντική. Ζει και εργάζεται στην Άρτα ως μουσικός και καθηγήτρια, ενώ για πολλά χρόνια εργάστηκε στην οικογενειακή κινηματογραφική επιχείρηση, ιστορική για την πόλη καθώς πλέον μετρά 72 χρόνια ζωής. Παράλληλα, με έντονα φιλοπερίεργο πνεύμα, αναζητά συνεχώς νέες διεξόδους για τη διοχέτευση των δημιουργικών της σκέψεων. Σήμερα είναι φοιτήτρια του Τμήματος Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, έπειτα από επιτυχή συμμετοχή στις κατατακτήριες εξετάσεις του Δεκεμβρίου 2025. Το έργο της διαμορφώνεται από διεπιστημονικό υπόβαθρο, όπου η μουσική, η εκπαίδευση και οι εικαστικές πρακτικές συνυπάρχουν δημιουργικά.

Η **Ευγενία Φαλιαρίδου** είναι απόφοιτη του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οπτικοακουστικές Τέχνες στην Ψηφιακή Εποχή» του Τμήματος Τεχνών Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Από το 2021 έως το 2025 συνεργάστηκε με το Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών ΑΠΘ, ως Διδάσκουσα στο 1ο Εργ. Ζωγραφικής και στο Εργαστήριο Βιομηχανικού Σχεδιασμού, ενώ παράλληλα δίδαξε στην Ιδιωτική Εκπαίδευση τα έτη 2020-2023. Από τον Σεπτέμβριο του 2025 διδάσκει Εικαστικά σε Δημόσια Σχολεία. Από το 2014 έως σήμερα έχει αναλάβει την οργάνωση εικαστικών εκθέσεων, καθώς και τη γραφιστική επιμέλεια καλλιτεχνικών projects. Έχει παρουσιάσει το έργο της σε 3 ατομικές, πάνω από 40 ομαδικές εκθέσεις και φεστιβάλ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ενδεικτικές συμμετοχές: Είμαστε Όλοι Φτιαγμένοι από Αστέρια, MOMus-Πειραματικό Κέντρο Τεχνών (2025), Διαχρονικές Υφές, από την Παράδοση στη Σύγχρονη Δημιουργία, Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης (2024), Σημείο Τομής, Τόπος II | Σύμβολα του Αγώνα 1821- 2021, Νομισματικό Μουσείο Αθήνα, 15th Audio-visual Arts Festival 2022, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Festival für Design & Nachhaltigkeit 2020, MAKK - Museum für Angewandte Kunst Köln, Platforms Project (2018, 2020, 2021), ΑΣΚΤ Αθήνα, RGB Balkans Art Festival 2019, Culture Palace, Iasi. Μεγάλο μέρος της καλλιτεχνικής της παραγωγής περιλαμβάνει ζωγραφική μικρών και μεγάλων διαστάσεων, σχέδιο, βίντεο και ψηφιακά μέσα. Έργα της έχουν συμπεριληφθεί σε έντυπους και ψηφιακούς καταλόγους εκθέσεων, διαδικτυακές πλατφόρμες, έντυπο - ηλεκτρονικό τύπο και περιοδικά. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη και στο Ηράκλειο Κρήτης. www.tzenifaliaridou.com

Ο **Φίκος** γεννήθηκε στην Αθήνα και ζει στη Λευκωσία. Στα 13 του άρχισε να σπουδάζει βυζαντινή ζωγραφική δίπλα στον Γιώργο Κόρδη και εργάστηκε για χρόνια στην εικονογράφηση ναών, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με το graffiti και τη street art. Συνδυάζοντας τη βυζαντινή ζωγραφική με αρχαίες παραδόσεις (ελληνική, αιγυπτιακή κ.ά.) αλλά και σύγχρονα καλλιτεχνικά κινήματα (μοντερνισμός, street art κ.ά.), διαμόρφωσε ένα προσωπικό ύφος που ονομάζει «Σύγχρονη Βυζαντινή Ζωγραφική», εκφραζόμενο κυρίως μέσα από μνημειακές τοιχογραφίες στον δημόσιο χώρο. Έργα του βρίσκονται σε πολλές χώρες, από το Μεξικό έως το Μαρόκο και από την Ευρώπη και Ρωσία έως την Ταϊλάνδη, ενώ η τοιχογραφία «Γη και Ουρανός» στο Κίεβο (46 μ. ύψος) αποτελεί τη μεγαλύτερη τοιχογραφία στην ιστορία της ελληνικής-βυζαντινής τέχνης. Έχει πραγματοποιήσει 6 ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε σημαντικές ομαδικές εκθέσεις σε ιδρύματα και μουσεία σε όλο τον κόσμο.

Χάρτης Ηπείρου
 Δημοτικό Αρχεῖο Ἰωαννίνων

Ο παρών κατάλογος τυπώθηκε
με αφορμή την έκθεση
*Διαχρονικές Υφές | Timeless
Textures, Ο Διάλογος των
Ιωαννίνων* στη Δημοτική
Πινακοθήκη Ιωαννίνων στο
πλαίσιο των εορταστικών
εκδηλώσεων *Ελευθέρια 2026*,
τον Φεβρουάριο του 2026.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ISBN 978-960-89056-7-2 ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ